

Brusel 4. února 2015
(OR. cs)

15581/2/14
REV 2
(de,el,es,fi,sv,cs,sk,sl,bg,ro,ga)

GENVAL 70
COPEN 286
DROIPEN 134
EUROJUST 198
ENFOPOL 362
JAI 878
COHOM 156
RELEX 932

PRŮVODNÍ POZNÁMKA

Odesílatel:	Generální sekretariát Rady
Příjemce:	Delegace
Předmět:	Strategie sítě EU pro vyšetřování a stíhání genocidy zaměřená na boj proti beztrestnosti zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů v rámci Evropské unie a jejích členských států

Delegace naleznou v příloze „Strategii sítě EU pro vyšetřování a stíhání genocidy zaměřenou na boj proti beztrestnosti zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů v rámci Evropské unie a jejích členských států“.

Uvedenou strategii předloží vedoucí sekretariátu sítě pro vyšetřování a stíhání genocidy na zasedání Pracovní skupiny pro obecné záležitosti včetně hodnocení (GENVAL) konající se dne 21. listopadu 2014.

**Strategie sítě EU pro vyšetřování genocidy
a stíhání zaměřená na boj proti beztrestnosti
zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti
a válečných zločinů v rámci Evropské unie
a jejích členských států**

Haag říjen 2014

OBSAH

SHRNUTÍ	3
DOPORUČENÍ STRUČNĚ	6
KAPITOLA PRVNÍ: ČLENSKÉ STÁTY EU A HLAVNÍ MEZINÁRODNÍ ZLOČINY	8
1.1 Hlavní mezinárodní zločiny jako výzva pro EU a členské státy	8
1.1.1 Vazba mezi hlavními mezinárodními zločiny a členskými státy	8
1.1.2 Kdo je odpovědný za vyšetřování a stíhání těchto zločinů?	11
1.2 Povinnost států vyšetřovat a stíhat hlavní mezinárodní zločiny	12
1.2.1 Provedení ustanovení týkajících se hlavních mezinárodních zločinů do vnitrostátních právních předpisů	13
1.3 Výzvy pro vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů	14
1.3.1 Faktická složitost	14
1.3.2 Právní složitost	20
KAPITOLA DRUHÁ: ZÁVAZEK BOJOVAT PROTI BEZTRESTNOSTI V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE A JEJÍCH ČLENSKÝCH STÁTŮ	23
2.1 Na úrovni Evropské unie	23
2.1.1 Úloha sítě	24
2.2 Na úrovni členských států	26
2.2.1 Výsledky na úrovni členských států a členů sítě	29
KAPITOLA TŘETÍ: SOUBOR OPATŘENÍ NA PODPORU VNITROSTÁTNÍCH VYŠETŘOVÁNÍ A STÍHÁNÍ HLAVNÍCH MEZINÁRODNÍCH ZLOČINŮ	32
Opatření č. 1: Zřízení, rozvoj a podpora specializovaných jednotek	33
Opatření č. 2: Zabránění vzniku útočišť prostřednictvím zlepšené identifikace případů a informací relevantních pro daný případ	34
Opatření č. 3: Zavedení systému účinné spolupráce	37
Opatření č. 4: Zdokonalení právních předpisů týkajících se vyšetřování, stíhání a vzájemné právní pomoci	40
Opatření č. 5: Budování sítě jakožto odborného střediska a její propagace v rámci fór Evropské unie a na celosvětové úrovni	41
Opatření č. 6: Obnovený závazek Evropské unie	42
Opatření č. 7: Budování kapacit a zvyšování povědomí příslušných vnitrostátních orgánů	43
Opatření č. 8: Práva, podpora a ochrana obětí a svědků hlavních mezinárodních zločinů	44

SHRnutí

Evropská unie (EU) vyjádřila odhodlání zajistit soudržnost a soulad svých vnějších a vnitřních politik v oblasti boje proti beztrestnosti genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů („hlavních mezinárodních zločinů“).¹ V rámci své politiky v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí se EU snaží podporovat vnitrostátní orgány v členských státech při jimi vedeném vyšetřování a stíhání těchto zločinů s cílem zajistit, aby se EU nestala útočištěm pro jejich pachatele.²

Jako součást tohoto odhodlání Rada EU (dále jen „Rada“) v roce 2002 přijala rozhodnutí Rady 2002/494/SVV o vytvoření „evropské sítě kontaktních míst týkajících se osob odpovědných za genocidium, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny“ (dále jen „sít' pro vyšetřování a stíhání genocidy“ nebo „sít'“). Zasedání uvedené sítě se konají dvakrát ročně a setkávají se na nich státní zástupci, policejní vyšetřovatelé a další odborníci (dále jen „kontaktní místa“) ze všech členských států. V roce 2003 přijala Rada rozhodnutí Rady 2003/335/SVV, jehož účelem je zintenzivnit spolupráci mezi policií a orgány trestního stíhání, a co nejvíce tak zvýšit schopnost orgánů trestního soudnictví v různých členských státech účinně spolupracovat při vyšetřování a stíhání údajných pachatelů hlavních mezinárodních zločinů. Sít' podporuje provádění tohoto rozhodnutí tím, že usnadňuje výměnu informací mezi odborníky z praxe, podněcuje ke spolupráci mezi vnitrostátními orgány v různých členských státech a poskytuje fórum pro sdílení osvědčených postupů. Od roku 2011 je sít' pro vyšetřování a stíhání genocidy ve své činnosti podporována sekretariátem, který sídlí v Haagu v budově Eurojustu.

Tyto iniciativy EU jsou v současnosti základním kamenem závazku EU k boji proti beztrestnosti přijatého v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Jejich zásadní přínos spočívá v tom, že podněcují a podporují úsilí vyvíjené v členských státech s cílem pohnat pachatele těchto zločinů k odpovědnosti. Členské státy stojí v čele boje proti beztrestnosti těchto zločinů, a to bez ohledu na to, kde, kým nebo vůči komu byly spáchány.

¹ Pojmu „hlavní mezinárodní zločiny“ se v tomto dokumentu používá k označení mezinárodních zločinů, jež jsou zahrnuty do mandátu sítě, konkrétně zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Sít' uznává, že mnohá z témat, jež jsou uvedena ve „Strategii sítě EU pro vyšetřování a stíhání genocidy zaměřené na boj proti beztrestnosti zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů v rámci Evropské unie a jejích členských států“, lze vztáhnout rovněž na mučení a násilná zmizení jakožto samostatné zločiny. Vyšetřování a stíhání mučení a násilných zmizení jakožto samostatných zločinů jsou důležitou složkou všeobecného boje proti beztrestnosti.

² Viz Haagský program: deset priorit pro nadcházejících pět let. Partnerství pro evropskou obnovu týkající se svobody, bezpečnosti a práva, KOM 2005, Úř. věst. C 236, 24. 9.2005, str. 11, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:CS:PDF>, a Stockholmský program, Úř. věst. C 115/1, 4.5.2010, str. 8, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=CS](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=CS).

Všechny členské státy ratifikovaly příslušné mezinárodní smlouvy a úmluvy, které jim ukládají za povinnost zajistit vyšetřování, stíhání a potrestání pachatelů hlavních mezinárodních zločinů. Několik členských států se řídilo doporučením EU uvedeným v rozhodnutí Rady 2003/335/SVV, aby byly zřízeny „jednotky pro problematiku válečných zločinů“ složené ze specializovaných pracovníků, kteří se v rámci složek policie a orgánů trestního stíhání členských států zabývají problematikou hlavních mezinárodních zločinů, což v posledních letech vedlo k řadě úspěšných odsuzujících rozsudků nad pachateli uvedených zločinů vynesených v rámci členských států a byl tím vyslán důležitý signál, že EU a členské státy beztrestnost těchto zločinů netolerují.

Současně by bylo možné na úrovni EU a členských států vykonat více pro to, aby byl zajištěn jednotný a účinný celounijní přístup k boji proti beztrestnosti. Jak je podrobněji nastíněno níže, takovýto přístup by zajišťoval intenzivnější spolupráci a sdílení informací na vnitrostátní a unijní úrovni, zřizování specializovaných jednotek ve více členských státech a větší podporu vnitrostátních orgánů ze strany EU s cílem rozšířit počet členských států, které jsou do boje proti beztrestnosti aktivně zapojeny.

V této souvislosti zřídila kontaktní místa sítě pracovní skupinu, která má projednávat a navrhopvat kroky ke zvýšení účinnosti boje proti beztrestnosti v rámci EU.³ Síť dále dospěla k názoru, že nový nástroj jako např. akční plán EU v oblasti boje proti beztrestnosti by mohl být důležitým nástrojem při podpoře spolupráce a vypracovávání osvědčených postupů na vnitrostátní a regionální úrovni s cílem posílit vyšetřování a stíhání.⁴

Jako první krok pracovní skupina sítě vypracovala návrh této „Strategie sítě EU pro vyšetřování a stíhání genocidy zaměřené na boj proti beztrestnosti zločinu genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny v rámci Evropské unie a jejích členských států“ (dále jen „strategie“). Všechna kontaktní místa i odborníci z řad občanské společnosti měli příležitost poskytnout na základě svých odborných znalostí a zkušeností příslušné podněty. Strategie vychází z poznatků a osvědčených postupů zjištěných státními zástupci, policejními vyšetřovateli a dalšími odborníky, jakož i z diskusí, jež proběhly na šestnácti zasedáních sítě za posledních dvanáct let, a ze závěrů, jež byly na uvedených zasedáních přijaty.

Strategie doporučuje komplexní soubor opatření, jež by měly orgány EU a členské státy přijmout s cílem podporovat vnitrostátní orgány v boji proti beztrestnosti, v zabezpečování toho, aby byli pachatelé pohnáni k odpovědnosti, a v zajišťování spravedlnosti obětem. Síť bude prostřednictvím svých kontaktních míst na vnitrostátní úrovni a sekretariátu sítě⁵ na úrovni EU využívat strategii jako rámec, kterým se bude

³ Pracovní skupina sítě se skládá z pěti kontaktních míst (tří státních zástupců, jednoho příslušníka policie a jednoho úředníka pro oblast vzájemné právní pomoci), uspořádala několik zasedání a je podporována sekretariátem sítě.

⁴ Viz „Strengthening efforts to combat impunity within the EU and its Member States for serious international crimes – renewed engagement in the field of Justice and Home Affairs (Posílení úsilí v oblasti boje proti beztrestnosti závažných mezinárodních zločinů v rámci EU a jejích členských států – obnovené zapojení v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí)“, dokument Rady EU 16340/13 GENVAL 13, 19. listopadu 2013, „Summary of discussions (Shrnutí jednání)“, dokument Rady EU 17164/13 GENVAL 87, 4. prosince 2013.

⁵ Sekretariát sítě pro vyšetřování a stíhání genocidy byl zřízen v červenci roku 2011 v souladu s článkem 25a rozhodnutí Rady 2009/426/SVV o posílení Eurojustu a o změně rozhodnutí Rady 2002/187/SVV o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti. Sekretariát tvoří součást personálu Eurojustu a funguje jako oddělená jednotka.

řídít pokračující rozvoj sítě v nadcházejících letech a na jehož základě se bude síť zasazovat o větší zapojení EU a členských států. Síť bude souběžně s tím, jak se bude zvyšovat povědomí o nutnosti boje proti beztrestnosti, strategii pravidelně přezkoumávat a vyhodnocovat s cílem zohlednit probíhající změny a aktuální vývoj.

Cíl této strategie je tudíž dvojitý:

1. Na unijní úrovni posílit zapojení EU do boje proti beztrestnosti hlavních mezinárodních zločinů a poskytovat větší podporu členským státům. Sekretariát bude za podpory ze strany kontaktních míst oslovovat příslušné instituce a činitele s rozhodovací pravomocí s cílem zvýšit povědomí o výzvách, jimž čelí vnitrostátní orgány trestního soudnictví při vyšetřování, stíhání a trestání hlavních mezinárodních zločinů, a sdílet osvědčené postupy při řešení těchto výzev.
2. Na úrovni členských států přispívat k praxi v oblasti boje proti beztrestnosti na vnitrostátní úrovni určováním konkrétních opatření, která budou podporovat vnitrostátní orgány při vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů, a v případě potřeby uvedenou praxi rozvíjet.

V zájmu splnění těchto cílů předloží síť tuto strategii příslušným pracovním skupinám EU, včetně Pracovní skupiny pro obecné záležitosti včetně hodnocení (GENVAL), se žádostí, aby uvedená pracovní skupina usilovala o to, aby byly v konečném důsledku vypracovány závěry Rady pro spravedlnost a vnitřní věci ohledně závazku EU a členských států bojovat proti beztrestnosti hlavních mezinárodních zločinů, a ministry tak na tuto záležitost upozornila. Síť bude rovněž spolupracovat s Evropskou komisí s cílem dále posílit závazek bojovat proti beztrestnosti stanovený v její politice. Národní kontaktní místa v maximální možné míře zajistí, aby byli o strategii informováni příslušní vnitrostátní činitelé s rozhodovací pravomocí a aby s nimi byla tato strategie projednána. Tato jednání na vnitrostátní úrovni jsou velice důležitým způsobem, jak zlepšit schopnost jednotlivých členských států bojovat proti beztrestnosti, a mohou je povzbudit k tomu, aby v rámci příslušných *fór* EU upozorňovaly na nutnost dalšího zapojení EU.

Strategie poukazuje na jednotlivé kontexty, ve kterých jsou členské státy s hlavními mezinárodními zločiny konfrontovány, a na kroky, jež byly dosud na úrovni EU a členských států učiněny. Strategie rovněž nastiňuje výzvy, s nimiž se vyšetřovatelé, státní zástupci a další orgány při vyšetřování, stíhání a trestání mezinárodních zločinů setkávají, a upozorňuje na osvědčené postupy řešení těchto výzev, jež byly v minulosti za účelem řešení těchto výzev zjištěny. V posledním oddíle strategie je představen soubor opatření ke zlepšení účinnosti a účelnosti vnitrostátních vyšetřování a stíhání spolu s některými doplňujícími doporučeními pro orgány EU, členské státy, vnitrostátní kontaktní místa a sekretariát sítě.

DOPORUČENÍ STRUČNĚ

Pro orgány EU:

- Zajistit odpovídající zdroje pro budování sítě jakožto odborného střediska a propagovat ji v rámci *fór* EU i mimo ně.
- Opětovně potvrdit svůj závazek k boji proti beztrestnosti posouzením dalších možností financování k tomu, aby síť a vnitrostátní orgány mohly zřizovat specializované jednotky, a pro účely školení a činností v oblasti budování kapacit.
- Formálně vyhodnotit provádění rozhodnutí Rady 2002/494/SVV a 2003/335/SVV a uspořádat každoroční slyšení o boji proti beztrestnosti v rámci EU, které by se konalo v Evropském parlamentu.
- Zařadit dané téma na politickou agendu a uznat, že financování je nezbytným prostředkem, jak vnitrostátním orgánům a občanské společnosti umožnit účinně koordinovat jejich boj proti beztrestnosti; rozvíjet porozumění mezinárodnímu trestnímu právu a mezinárodnímu humanitárnímu právu; a zvyšovat povědomí veřejnosti o nutnosti boje proti beztrestnosti.
- Změnit mandát Eurojustu a Europolu tak, aby se vztahoval i na hlavní mezinárodní zločiny.
- Vypracovat akční plán v oblasti boje proti beztrestnosti v rámci EU.

Pro členské státy:

- Přezkoumat a v případě potřeby změnit vnitrostátní právní předpisy týkající se hlavních mezinárodních zločinů s cílem zajistit, aby zohledňovaly povinnosti vyplývající z mezinárodního práva a neposkytovaly fyzickým osobám nepatřičnou imunitu.
- Zřídit specializované jednotky v rámci orgánů trestního stíhání a policie a vytvořit vnitrostátní strategii a vnitrostátní platformy pro spolupráci při boji proti beztrestnosti hlavních mezinárodních zločinů.
- V rámci svých imigračních orgánů zajistit, aby byli pracovníci vhodným způsobem vyškoleni, byly vypracovány osvědčené postupy a aby existoval účinný tok informací od imigračních k donucovacím orgánům spolu se specifickou povinností informovat donucovací orgány v případě, že se setkají s případy, na něž se vztahuje článek 1F (dále jen „případy podle článku 1F“).
- Zlepšit komunikaci mezi členskými státy, například tím, že se budou ve vhodných případech využívat společné vyšetřovací týmy; podporovat iniciativu za účelem vytvoření globálního rámce spolupráce mezi členskými státy.
- Zajistit účinnou výměnu informací v rámci státních orgánů, a to zejména mezi vyšetřovateli, státními zástupci a orgány odpovědnými za dohled nad zmrazováním a konfiskací majetku a dodržováním zákazů obchodu nebo cestování.
- Rozšířit využívání sítě a jejího sekretariátu jmenováním většího počtu národních kontaktních míst se zkušenostmi a odbornými znalostmi v oblasti stíhání, trestního vyšetřování a vzájemné právní pomoci.

- Od samého počátku řešení daného případu začleňovat do svých strategií vyšetřování a stíhání perspektivu obětí s cílem zajistit spravedlivé řízení a jeho dopad na oběti a dotčené komunity a poskytovat obětem informace o jejich právech a ujednáních o jejich ochraně.
- Vytvořit povědomí veřejnosti o nezbytnosti boje proti beztrestnosti a souvisejících vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů.

Pro národní kontaktní místa:

- Šířit informace o tématech projednávaných sítě mezi dalšími pracovníky orgánů trestního stíhání a donucovacích orgánů, jakož i dalších příslušných vnitrostátních orgánů jako např. imigračních orgánů na vnitrostátní úrovni.
- Předkládat informace o vyšetřováních a stíháních osob odpovědných za hlavní mezinárodní zločiny činitelům s rozhodovací pravomocí a široké veřejnosti.
- Sloužit odborníkům z praxe jako místo pro komunikaci a předávat informace zpět síti.

Pro sekretariát sítě:

- Podporovat úsilí vnitrostátních orgánů rozšířením funkce spočívající ve výměně informací s cílem umožnit rozsáhlejší výměnu osvědčených postupů, platných právních předpisů a informací o probíhajících vyšetřováních a stíháních.
- Být členským státům nápomocen při zřizování a podpoře specializovaných jednotek.
- Usnadňovat spolupráci a koordinaci úsilí zaměřené na předávání pachatelů spravedlnosti a nabízet vnitrostátním orgánům příslušné odborné znalosti.
- Vypracovávat každoroční zprávu o činnosti uvádějící informace o vyšetřováních a stíháních pachatelů hlavních mezinárodních zločinů.
- Pravidelně informovat pracovní skupiny Rady, včetně Pracovní skupiny pro mezinárodní právo veřejné (COJUR), podskupiny pro Mezinárodní trestní soud Pracovní skupiny pro mezinárodní právo veřejné (COJUR-ICC), **Koordinačního výboru v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech (CATS)**, Pracovní skupiny pro obecné záležitosti včetně hodnocení (GENVAL) a regionálních pracovních skupin.

KAPITOLA PRVNÍ: ČLENSKÉ STÁTY A HLAVNÍ MEZINÁRODNÍ ZLOČINY

1.1 Hlavní mezinárodní zločiny jako výzva pro EU a členské státy

Přibližně dvě stě milionů lidí přišlo ve dvacátém století o život v přímém či nepřímém důsledku kolektivního státem podporovaného násilí⁶, přičemž hlavní mezinárodní zločiny byly v posledních desetiletích spáchány na pěti různých kontinentech. K těmto zločinům často dochází během ozbrojených konfliktů nebo civilních krizí, bývá do nich zapojen bezpočet pachatelů, řada svědků a stovky, ba tisíce obětí a vyznačují se mimořádnou a opakovanou brutalitou.

Zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny jsou „nepředstavitelnými zvěrstvy, která hluboce otřásla svědomím lidstva“ a jsou považovány za zločiny, které „ohrožují mír, bezpečnost a blaho světa“.⁷ Odrazem závažnosti těchto zločinů a nezbytnosti důsledné reakce vůči jejich pachatelům je rozvoj mezinárodní trestního práva, zřízení tribunálů ad-hoc v devadesátých letech minulého století a následné vytvoření Mezinárodního trestního soudu (dále jen „MTS“). Boj proti beztrestnosti se však neomezuje pouze na mezinárodní instituce a prvořadá povinnost vyšetřovat a stíhat pachatele těchto zločinů spočívá ve skutečnosti na členských státech.

1.1.1 Vazba mezi hlavními mezinárodními zločiny a členskými státy

Navzdory obecně rozšířenému dojmu, že hlavní mezinárodní zločiny se dějí ve vzdálených zemích, zkušenosti ukázaly, že tyto zločiny, jejich pachatelé a jejich majetek, jakož i jejich oběti a svědci mají reálné vazby se členskými státy. Hlavní mezinárodní zločiny byly spáchány na území členských států, a to např. během druhé světové války, ale i v časově bližších desetiletích. Byli do nich rovněž zapojeni státní příslušníci členských států, ať už jako oběti či pachatelé. Další vazba mezi hlavními mezinárodními zločiny a členskými státy vzniká v případě, že se státní příslušníci třetího státu, kteří byli zapojeni do hlavních mezinárodních zločinů, nacházejí na území členských států, ať už jako návštěvníci, žadatelé o azyl či rezidenti.

Území

Zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny byly spáchány na území členských států samotných. Vnitrostátní orgány se dosud setkávají s případy masových

⁶ A. Smeulers a F. Grunfeld, *International Crimes and other Gross Human Rights Violations: a multi- and interdisciplinary textbook*, Antverpy, 2011, Intersentia, předmluva, str. XIIV.

⁷ Viz druhý a třetí bod odůvodnění Římského statutu MTS.

zvěstev např. v souvislosti s osobami podezřelými z toho, že jsou nacistickými válečnými zločinci z období druhé světové války⁸, nebo ve spojitosti se zločiny spáchanými totalitními komunistickými režimy v období studené války.⁹ Území EU, na němž byly v posledních desetiletích uvedené zločiny spáchány a kde probíhá jejich vyšetřování a stíhání, se rozšířilo rovněž nedávným přistoupením Chorvatska k EU.

Státní příslušníci členských států

Státní příslušníci členských států mohou být do hlavních mezinárodních zločinů zapojeni jakožto pachatelé,¹⁰ oběti¹¹ či svědci, a to bez ohledu na zeměpisné místo, kde k těmto zločinům došlo. Kromě fyzických osob by mohly být do spáchání a podpory mezinárodních zločinů spáchaných v zahraničí, napomáhání k jejich spáchání, účastenství na nich nebo do získávání prospěchu z nich zapojeny právnické osoby usazené v EU.¹² Členské státy mohou svou pravomoc nad pachateli těchto zločinů vykonávat z důvodu zapojení svých státních příslušníků jakožto obětí či svědků nebo na základě skutečnosti, že jejich státní příslušníci nebo společnosti usnadnili spáchání zločinů z území EU.

Státní příslušníci třetích států

K většině hlavních mezinárodních zločinů dochází na území třetích států. Pachatelé, svědci a oběti mohou nicméně na území EU vstoupit jako návštěvníci prostřednictvím žádostí o víza nebo jako žadatelé o mezinárodní ochranu (tj. žadatelé o azyl). Druhý z výše uvedených scénářů je obzvláště relevantní, jelikož k hlavním mezinárodním zločinům často dochází v souvislosti s ozbrojeným konfliktem nebo v důsledku

⁸ Viz informace o nedávném případě týkajícím se vydání osoby podezřelé z toho, že je nacistickým válečným zločincem, z Maďarska na Slovensko na adrese <http://www.theguardian.com/world/2013/aug/12/laszlo-csatary-dead-hungary-auschwitz>. Tento případ byl uzavřen z důvodu úmrtí Láslo Lajose Csatáryho dne 12. srpna 2013, <http://www.bbc.com/news/world-europe-23664226>.

⁹ Viz informace o nedávném případě týkajícím se odsouzení bývalého maďarského ministra za válečné zločiny z roku 1956, které jsou k dispozici na adrese <http://www.bbc.com/news/world-europe-27398373>.

¹⁰ *Například* Nizozemsko vyšetřovalo a odsoudilo dva nizozemské podnikatele podezřelé z toho, že napomáhali k válečným zločinům spáchaným v Iráku a Libérii a byli na nich účastni. Viz <https://www.om.nl/onderwerpen/international-crimes-0/what-cases-have-been/iraq/> a <https://www.om.nl/onderwerpen/international-crimes-0/what-cases-have-been/liberia/>. V některých případech osoby přicestovaly do EU jako žadatelé o azyl a později získaly v některém z členských států občanství. Tímto způsobem se staly občany v době mezi tím, kdy byly dané zločiny spáchány, a okamžikem, kdy byly označeny za podezřelé. Viz rovněž informace o nedávném nizozemském procesu s Yvonne N. na adrese <https://www.om.nl/onderwerpen/international-crimes-0/what-cases-have-been/rwanda/>.

¹¹ *Například* Belgie vyšetřovala a odsoudila majora Bernarda Ntuyahagu za jeho podíl na vraždě deseti příslušníků mírových sil OSN během genocidy ve Rwandě; informace jsou k dispozici na adrese <http://www.theguardian.com/world/2007/jul/05/rwanda.angeliquechrisafis>. Dále bylo mezinárodní vyšetřování válečných zločinů zahájeno v souvislosti s nedávným sestřelením civilního letadla linky MH17 ve vzdušném prostoru nad Ukrajinou. Většinu obětí tohoto údajného zločinu představovali státní příslušníci členských států. Viz <http://www.reuters.com/article/2014/07/21/us-ukraine-crisis-dutch-idUSKBN0FQ15620140721> a <https://www.om.nl/algemeen/english/@86120/joint-investigation/>.

¹² *Například* Nizozemsko vyšetřovalo nizozemskou společnost Lima Holding B.V. za její zřejmou účast na vybudování izraelské bezpečnostní bariéry a průmyslového areálu nedaleko osady na Západním břehu, <http://www.om.nl/onderwerpen/internationale/map/concerning/>. Kromě toho zahájilo Švýcarsko vyšetřování případu společnosti Argos Heraeus, jednoho z největších světových zpracovatelů zlata, na základě podezření ze spoluúčasti na válečných zločinech a praní peněz v souvislosti se zlatem pocházejícím od jedné z ozbrojených skupin v Demokratické republice Kongo, <http://www.reuters.com/article/2013/11/04/congo-gold-idUSL5N0IP29K20131104>.

systematického zhroucení právního státu a veřejného pořádku. Následně se může stát, že lidé v těchto postižených zemích ze své domovské země uprchnou a vstoupí na území EU. Počet státních příslušníků třetích států, kteří v EU žádají o azyl, se v posledních letech výrazně zvýšil, přičemž počet žádostí o azyl v roce 2013 dosáhl 435 000.¹³ Může se stát, že někteří pachatelé hlavních mezinárodních zločinů zůstanou v průběhu tohoto procesu nezjištěni, a mohou tak svou žádost o azyl dovést k úspěšnému konci. Jiným žadatelům může být jejich žádost o přiznání postavení uprchlíka zamítnuta z řady důvodů, a to i s ohledem na článek 1F Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků.¹⁴

Některé z podezřelých osob mohou být vydány, aby mohly být postaveny před soud mimo EU, avšak vzhledem k zásadě nenavrácení¹⁵ nebo jednoduše z důvodu neexistence náležitého právního rámce pro vydávání zůstanou některé z těchto osob na území členských států. Ve druhém z výše uvedených případů a v souladu s různými pravidly pro určení příslušnosti jsou vnitrostátní orgány na základě svých mezinárodních povinností vyzvány, aby stíhaly údajné pachatele, kteří se nacházejí nebo mají bydliště na jejich území.¹⁶

Další problém, který může vyvstat, se týká možných otázek imunity pro diplomaty, vládní úředníky nebo další zástupce, kteří se mohli na spáchání těchto zločinů podílet.

Z přítomnosti obětí a svědků, kteří jsou státními příslušníky třetích států, rovněž vyplývá povinnost justiční spolupráce se třetími státy nebo mezinárodními organizacemi, jako je např. MTS. Spolupráce s dalšími členskými státy nebo třetími státy je téměř nevyhnutelně zapotřebí k náležitému stíhání údajných pachatelů hlavních mezinárodních zločinů, jelikož svědci, oběti a pachatelé se často nacházejí v různých jurisdikcích. V neposlední řadě mohou být členské státy odpovědné za poskytování ochrany nebo odškodnění obětem či svědkům.

¹³ Viz zpráva Eurostatu ze dne 24. března 2014, která je k dispozici na adrese http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-24032014-AP/EN/3-24032014-AP-EN.PDF.

¹⁴ Tento článek odkazuje na případy stanovené v článku 1F Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1954, který zní takto:

„F. Ustanovení této úmluvy se nevztahují na žádnou osobu, o níž jsou vážné důvody se domnívat, že:

a) se dopustila zločinu proti míru, válečného zločinu nebo zločinu proti lidskosti, ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto zločinech;

b) se dopustila vážného nepolitického zločinu mimo zemi svého azylu dříve, než jí bylo povoleno se tam usadit jako uprchlík;

c) tato osoba je vinna činy proti cílům a zásadám Spojených národů; je vinna činy, které jsou v rozporu se zásadami a cíli Spojených národů.“

¹⁵ Nenavrácení je zásada mezinárodního práva, která zakazuje přímé nebo nepřímé vyhoštění uprchlíků na území, na kterém by jejich „život nebo osobní svoboda byly ohroženy na základě [jejich] rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení“. Tato zásada se však nepoužije, jestliže daný uprchlík „může být z vážných důvodů považován za nebezpečného v zemi, ve které se nachází, nebo který poté, co byl usvědčen konečným rozsudkem ze zvláště těžkého trestného činu, představuje nebezpečí pro společnost této země.“ Uvedená zásada je zakotvena v článku 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a v jejím protokolu z roku 1967.

¹⁶ Zásada *aut dedere aut judicare* odkazuje na právní povinnost států stíhat nebo vydávat osoby, které spáchaly závažné mezinárodní zločiny. Viz povinnost vydávat nebo stíhat příslušné osoby v souvislosti se zločinem mučení: Questions relating to the obligation to prosecute or extradite, viz, *Belgie v. Senegal*, rozsudek, ICJ GL No 144, ICGJ 437 [ICJ 2012], 20. července 2012, Mezinárodní soudní dvůr [ICJ], k dispozici na adrese <http://www.icj-cij.org/docket/files/144/17064.pdf>.

1.1.2 Kdo je odpovědný za vyšetřování a stíhání těchto zločinů?

Hlavní díl odpovědnosti za stíhání zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů spočívá na státech. Tyto povinnosti vyplývají z mezinárodních smluv¹⁷ a obyčejového práva, přičemž mnohé z nich byly pevně stanoveny v Římském statutu MTS, jehož prostřednictvím smluvní strany z řad států (dále jen „smluvní strany“) uznaly povinnost bojovat proti beztrestnosti pachatelů hlavních mezinárodních zločinů. Pravomoc MTS je navíc omezena na malý počet konkrétních případů, což znamená, že největší díl povinnosti stíhat pachatele hlavních mezinárodních zločinů spočívá i nadále na vnitrostátních orgánech.

S výjimkou MTS byly všechny mezinárodní tribunály *ad hoc* zřízeny pro konkrétní situaci a mohly stíhat pouze pachatele zapojené do daného konfliktu, a to pod podmínkou, že byla rovněž splněna i další kritéria. MTS je první stálý mezinárodní soud, a přestože ze zeměpisného hlediska je jeho mandát méně omezen, jelikož se vztahuje na území všech smluvních stran, lze nalézt řadu dalších omezení týkajících se jeho schopnosti vykonávat pravomoc. Zprv, ačkoli smluvní stranou Římského statutu je všech 28 členských států, v celosvětovém měřítku je jí pouze 122 států,¹⁸ a MTS tudíž není soudem se skutečně celosvětovou působností. Pravomoc MTS je dále omezena na situace, které zahrnují trestné činy spáchané:

- 1) státním příslušníkem smluvní strany, nebo
- 2) na území smluvní strany, nebo
- 3) pokud oznámení o dané situaci specificky podala Mezinárodnímu trestnímu soudu Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, nebo
- 4) pokud stát výslovně souhlasil s tím, aby Soud vykonával pravomoc ve vztahu k předmětnému zločinu.¹⁹

Kromě toho je pravomoc MTS omezena na zločiny, které byly spáchány po 1. červenci 2002,²⁰ na hlavní mezinárodní zločiny, jak jsou definovány v Římském statutu (který není taxativním seznamem, jak uznávají další prameny mezinárodního trestního práva²¹), a ve většině případů na pachatele, kteří nesou „největší díl odpovědnosti“.²²

¹⁷ Viz níže oddíl 1.2 této strategie týkající se povinností států.

¹⁸ 122 smluvních stran ke dni 17. září 2014. Aktualizovaný počet *naleznete* na adrese http://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/the%20states%20parties%20to%20the%20rome%20statute.aspx.

¹⁹ Viz články 12 a 13 Římského statutu MTS.

²⁰ Stát může nicméně přijmout jurisdikci MTS zpětně, a to tak, že uloží prohlášení v souladu s čl. 12 odst. 3 Římského statutu.

²¹ Například 21 členských států podepsalo Mezinárodní úmluvu o ochraně všech osob před násilným zmizením a Belgie, Francie, Litva, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko danou úmluvu ratifikovaly. Všechny členské státy navíc ratifikovaly všechny čtyři Ženevské úmluvy, jež ukládají pozitivní povinnost stíhat nebo vydávat příslušné osoby, což jde nad rámec Římského statutu.

²² Viz the ICC Prosecutorial Strategy 2009-2012, bod 34, k dispozici na adrese <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/66A8DCDC-3650-4514-AA62-229D1128F65/281506/OTPProsecutorialStrategy20092013.pdf>; OTP Strategic Plan 2012-2015, bod 22, k dispozici na adrese http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/structure%20of%20the%20court/office%20of%20the%20prosecutor/policies%20and%20strategies/Documents/OTP-Strategic-Plan-2012-2015.pdf.

Nejdůležitější je skutečnost, že zásada doplňkovosti znamená, že MTS přebírá pravomoc pouze v případě, že státy nejsou schopny či ochotny tak učinit.²³ Účinné stíhání je proto nutno zajistit přijímáním opatření na vnitrostátní úrovni a zlepšováním mezinárodní spolupráce.²⁴ MTS tudíž má nebo převezme pravomoc pouze ve velice omezeném počtu případů a povinnost pátrat po osobách odpovědných za spáchání hlavních mezinárodních zločinů, vyšetřovat je a stíhat náleží v první řadě státům.

1.2 Povinnost států vyšetřovat a stíhat hlavní mezinárodní zločiny

Povinnosti států vyšetřovat a stíhat hlavní mezinárodní zločiny byly rozvedeny většinou během posledních dvou století a kodifikace pravidel použitelných v takovýchto situacích konfliktů by bylo možné zpětně vysledovat mimo jiné až k Petrohradské deklaraci z roku 1868,²⁵ Haagským úmluvám z let 1899 a 1907,²⁶ Versailleské smlouvě z roku 1919, chartám norimberského a tokijského vojenského tribunálu, Úmluvě o genocidě z roku 1948, jakož i Ženevským úmluvám z roku 1949 a jejich dodatkovým protokolům.

Níže uvedené prameny mezinárodního práva vnitrostátním orgánům povolují a v některých případech ukládají za povinnost pátrat po osobách odpovědných za spáchání hlavních mezinárodních zločinů, vyšetřovat je a stíhat či vydávat, a to bez ohledu na místo, kde byly dané zločiny spáchány, a na státní příslušnost pachatele nebo oběti:

- Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948 (články 1, 5 a 6)²⁷;
- čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949 (Ženevská úmluva I, článek 49; Ženevská úmluva II, článek 50; Ženevská úmluva III, článek 129; Ženevská úmluva IV, článek 146) a tři příslušné dodatkové protokoly (dodatkový protokol I, článek 85);
- Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954 (článek 28) a její druhý dodatkový protokol (čl. 17 odst. 1);

²³ Viz čl. 17 odst. 1 písm. a) Římského statutu MTS.

²⁴ Čtvrtý bod odůvodnění v preambuli Římského statutu MTS.

²⁵ Deklarace o zákazu používat ve válce výbušné náboje o váze menší než 400 gramů, Petrohrad, 29. listopadu / 11. prosince 1868.

²⁶ Mnohá z pravidel obsažených v Haagských úmluvách z let 1899 a 1907 naopak odrážela ustanovení uvedená již v Lieberově kodexu (1863).

²⁷ V poradním stanovisku k výhradám vůči Úmluvě o genocidě ze dne 28. května 1951 dospěl Mezinárodní soudní dvůr k závěru, že zásady, z nichž úmluva vychází, jsou zásadami, které civilizované národy uznávají jako závazné pro státy, a to i bez jakékoli smluvní povinnosti, čímž této úmluvě přiznal status obyčejového mezinárodního práva, a učinil jí tudíž závaznou pro všechny státy.

- Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu z roku 1976 (článek 4);
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984 (čl. 5 odst. 2 a čl. 7 odst. 1);
- Římský statut MTS z roku 1998 (čtvrtý, šestý a desátý bod odůvodnění v preambuli, článek 1);
- Mezinárodní úmluva o ochraně všech osob před násilným zmizením z roku 2006 (články 3, 4 a 6 a čl. 9 odst. 2);
- obyčejové mezinárodní právo²⁸.

1.2.1 Provedení ustanovení týkajících se hlavních mezinárodních zločinů do vnitrostátních právních předpisů

Je nezbytné, aby vnitrostátní systémy trestního soudnictví členských států byly v souladu s jejich povinnostmi vyplývajícími z mezinárodních smluv a obyčejového mezinárodního práva, jak je uvedeno výše. Při neexistenci aktuálních vnitrostátních právních předpisů je ohroženo účinné vyšetřování a stíhání a je rovněž narušena spolupráce mezi členskými státy. Jeden členský stát by mohl např. požádat o vzájemnou právní pomoc v případě zločinů proti lidskosti, zatímco dožádaný členský stát by kvůli tomu, že tyto zločiny nejsou uvedeny v jeho trestním zákoníku, nemohl dané žádosti vyhovět.²⁹ Nedostatečné provedení může namísto toho vést k zahajování soudních řízení ve věci méně závažných zločinů jako např. vraždy. Soudní řízení samotná mohou být následně omezena překážkami, jako jsou např. promlčecí lhůty nebo neexistence extrateritoriální soudní pravomoci.

Válečné zločiny

Provedení definice válečných zločinů do vnitrostátních právních předpisů bylo dosaženo tím, že 25 členských států definovalo rozsah tohoto trestného činu a stanovilo univerzální soudní pravomoc umožňující stíhat pachatele nacházející se na jejich území.

²⁸ Komplexnější posouzení existence povinnosti stíhat nebo vydávat příslušné osoby je uvedeno v Claire Mitchell, „*Aut Dedere, aut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*.“ Přílohy 2 a 4 tohoto dokumentu odkazují na řadu rezolucí OSN, které dokládají postupné formování této zásady jako součásti obyčejového mezinárodního práva. K dispozici na adrese <http://iheid.revues.org/312>.

²⁹ Viz zprávy vypracované Koalicí pro mezinárodní trestní soud, *Chart on the Status of Ratification and Implementation of the Rome Statute and the Agreement on Privileges and Immunities*, Global Advocacy Campaign for the International Criminal Court, květen 2012, k dispozici na adrese http://www.iccnw.org/documents/Global_Ratificationimplementation_chart_May2012.pdf, a zpráva Amnesty International, *Universal Jurisdiction – A preliminary survey of legislation around the world – 2012 update*, říjen 2012, k dispozici na adrese <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR53/019/2012/en/2769ce03-16b7-4dd7-8ea3-95f4c64a522a/ior530192012en.pdf>.

V jednom členském státě však v jeho stávajících vnitrostátních právních předpisech žádná definice válečných zločinů neexistuje a v dalších dvou je definice obsažena pouze ve vojenském trestním řádu.³⁰

Zločiny proti lidskosti

Vnitrostátní trestněprávní předpisy ve třech členských státech nestanoví definici zločinů proti lidskosti ani odkaz na tyto zločiny nebo tyto předpisy nejsou v plném souladu s Římským statutem.³¹

Genocida

Provedení definice zločinu genocidy do vnitrostátních právních předpisů bylo dosaženo ve všech členských státech.

1.3 Výzvy pro vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů

Zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny představují pro vyšetřovatele a státní zástupce řadu výzev. Jejich faktická složitost je odlišuje od většiny vnitrostátních trestných činů a vede tak ke specifickým výzvám pro vyšetřovatele, mnohé z nichž jsou navíc komplikovány skutečností, že se vyšetřování často provádějí mimo EU. Může se proto stát, že specializované týmy musí vycestovat do třetích států s cílem shromáždit důkazy, obeznámit se s místy spáchání zločinu nebo provést výslechy svědků. Tato právní složitost představuje rovněž zvláštní výzvy pro vnitrostátní orgány usilující o to, aby určily soudní příslušnost a postavily osoby odpovědné za masová zvěrstva před soud.

1.3.1 Faktická složitost

a. Povaha a rozsah zločinů

K hlavním mezinárodním zločinům často dochází v rozsahu, který je s většinou vnitrostátních trestných činů nesrovnatelný. Mohou do nich být zapojeny stovky a často i tisíce přímých obětí, řada pachatelů a velké množství svědků. Uvedené zločiny se obecně vyznačují mimořádnou a opakovanou brutalitou. Tyto faktory mají pro vyšetřovatele řadu důsledků.

³⁰ Rakousko nemá žádné právní předpisy týkající se válečných zločinů, zatímco Dánsko a Itálie mají vnitrostátní právní předpisy ohledně válečných zločinů pouze ve vojenském trestním řádu, který se týká jen situací zahrnujících činy spáchané jejich armádou nebo vůči ní. Viz „Extraterritorial Jurisdiction in the EU: A Study of the Laws and Practice in the 27 Member States of the EU“, REDRESS/FIDH, prosinec 2010, k dispozici na adrese http://www.redress.org/downloads/publications/Extraterritorial_Jurisdiction_In_the_27_Member_States_of_the_European_Union.pdf and <http://www.legal-tools.org>.

³¹ Dánsko, Itálie a Rakousko, *tamtéž*.

- Zeměpisné rozložení míst spáchání zločinů

Nejčastěji se hlavní mezinárodní zločiny skládají ze směsice různých incidentů, k nimž dochází v průběhu dlouhého časového období. Dochází k nim většinou v rámci široké zeměpisné oblasti, která často zahrnuje řadu vesnic, měst a regionů a v některých případech přesahuje hranice států. Různé překážky s sebou kromě toho často přináší i zeměpisná odlehlost oblasti konfliktu. V některých situacích je mimořádně obtížné kontaktovat svědky nebo oběti v oblasti zničené válkou. Identifikace a vyhledání těchto osob a navázání kontaktu s nimi má závažné logistické a finanční důsledky a představuje značná omezení pro vyšetřovatele nebo státní zástupce usilující o to, aby byli údajní pachatelé těchto zločinů předáni spravedlnosti.

- Velký počet zapojených osob

Není překvapením, že zločiny tohoto rozsahu jsou obvykle důsledkem zapojení velkého počtu pachatelů. Pachatelé mohou být státní aktéři, jako je např. armáda, policie, státní úředníci či civilisté, nebo nestátní aktéři jako např. paravojenské skupiny nebo skupiny ozbrojených milic. Tyto trestné činy mohly být spáchány v rámci „složitých organizačních struktur, které neodpovídají modelu tradičních, hierarchických organizací“.³² Porození tomu, jací aktéři byli do spáchání zločinů zapojeni, je mimořádně důležité pro určení podílu údajného pachatele a jeho postavení v rámci dané zločinné struktury. Kromě toho, že se na hlavních mezinárodních zločinech podílí velký počet pachatelů, je do nich často zapojeno i značné množství obětí i svědků.

- Sexuálně motivované násilné trestné činy a násilné trestné činy na základě pohlaví

Vyšetřování a stíhání sexuálně motivovaného násilí a trestných činů na základě pohlaví může být mimořádně problematické, a to vzhledem k citlivosti těchto trestných činů a souvisejícímu sociálnímu stigma, studu a ponížení pociťovanými oběťmi a svědky, důvěrné povaze těchto trestných činů a pravděpodobnosti opakované viktimizace a další traumatizace během trestního řízení. Dosavadní případy ukázaly, že jsou zapotřebí kvalifikovaní vyšetřovatelé a státní zástupci s dostatečnou odbornou přípravou a znalostmi k tomu, aby dokázali klást vhodné a citlivě formulované otázky s cílem zjistit, zda došlo ke spáchání sexuálně motivovaných trestných činů, a aby zahrnuli všechny okolnosti sexuálně motivovaného násilí nezbytné ke určení toho, zda byla splněna kritéria umožňující tyto činy kvalifikovat jako zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.³³

b. Nestabilní a nezákonné prostředí po spáchání zločinu

Ke spáchání hlavních mezinárodních zločinů může dojít během ozbrojeného konfliktu, v důsledku zhroucení veřejného pořádku, represí vůči civilnímu obyvatelstvu, v souvislosti s násilnou diskriminací nebo pronásledováním či politickými represemi nebo za jiných okolností.

³² ICC Office of the Prosecutor's Strategic Plan 2012–2015, bod 3.

³³ Viz dále závěry ze 16. zasedání Evropské sítě kontaktních míst pro vyšetřování a stíhání genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů, 21. a 22. května 2014, Haag, závěry č. 5–8.

Tyto podmínky představují pro vyšetřování, které může pokračovat i po ukončení konfliktu nebo krize, značné překážky.

- Stát není schopen či ochoten spolupracovat

V takovém prostředí může dojít k tomu, že stát, na jehož území byly zločiny spáchány, nespolupracuje s vyšetřovateli, a to zejména pokud jsou vyšetřování úředníci daného státu. Tito úředníci mohou vytvořit politické nebo právní překážky, které vyšetřování brání. Může se například stát, že vnitrostátní právní předpisy toto vyšetřování nepovolí, státní úředníci zmanipulují zákony nebo jsou na vyšetřovatele uvalena omezení cestování. V případě, že stát spolupracuje, mohou vyšetřování bránit jiné faktory. Je například možné, že stát nemá řádně a účinně fungující veřejné struktury nebo orgány, a nemůže tudíž zajistit odpovídající kanály spolupráce a následnou vzájemnou právní pomoc mezi státy.

- Obavy o bezpečnost

Ve státech, jichž se vyšetřování týká, může probíhat pokračující ozbrojený konflikt nebo, a to i v případě, že žádný ozbrojený konflikt neprobíhá, může být velice obtížné nebo nebezpečné se za účelem shromáždění důkazů do některých oblastí dostat kvůli zničujícím dopadům konfliktu na infrastrukturu daného státu nebo jednoduše proto, že je možné, že státní orgány nemají některé části území daného státu pod kontrolou. V některých oblastech se mohou vyskytovat nevybuchlé bomby, miny nebo jiné formy munice. Zajištění bezpečnosti osob spojených s vyšetřováním a stíháním údajných pachatelů hlavních mezinárodních zločinů a s vedením soudních řízení proti nim (vyšetřovatelé, státní zástupci, obhájci, soudci, svědci, oběti, tlumočníci a pachatelé) vyžaduje předchozí přípravu a odpovídající zdroje. Zásadními kroky k minimalizaci tohoto rizika jsou komplexní plánování vyšetřování a posuzování bezpečnostních hrozeb s cílem určit bezpečnostní aspekty, které jsou z hlediska vedení vyšetřování důležité.

- Identifikace svědků a obětí

Během konfliktů jsou často zničeny, ztraceny nebo nesprávně vedeny rejstříky obyvatel nebo tyto rejstříky jednoduše neexistují. Řada svědků a obětí a často i samotní pachatelé navíc z daného regionu kvůli nestabilitě bezpečnostní situace nebo obavám z následků uprchnou. Tyto situace představují značné překážky bránící tomu, aby byli identifikováni a lokalizováni svědci a oběti, byl s nimi udržován kontakt, byly nalezeny jejich vzájemné vazby a zjištěna jejich spojitost s místem spáchání zločinu. Některé vnitrostátní orgány se pokoušejí oběti a svědky vstupující na jejich území povzbudit k tomu, aby během imigračního procesu uváděli své zkušenosti s těmito zločiny.³⁴

³⁴ *Například* němečtí imigrační úředníci žádají žadatele o azyl pocházející ze Sýrie, aby vyplnili formulář obsahující otázku, zda byli svědky jakýchkoli válečných zločinů, a aby v případě kladné odpovědi uvedli podrobnosti. Viz Human Rights Watch, „The Long Arm of Justice: Lessons from specialised war crimes units in France, Germany and the Netherlands“, září 2014, str. 10, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/IJ0914_ForUpload.pdf.

V zájmu zabezpečení toho, aby bylo vyšetřování určitého hlavního mezinárodního zločinu vedeno komplexním způsobem, jsou nezbytnými kroky, které napomáhají k identifikaci relevantních svědků, zvážení výpovědí všech dotčených stran a všech dostupných důkazů, spolupráce s orgány zúčastněných států, a to zejména mezi imigračními a donucovacími orgány členských států, jakož i jejich orgány trestního stíhání.

- Podpora a ochrana obětí a svědků

Orgány pověřené vyšetřováním a trestním stíháním často čelí ve vztahu k obětem a svědkům specifickým problémům, přičemž by se měly řídit zásadou „*neškodit*“. Oběti nebo svědci mohou mít v případě, že svědčí proti údajným pachatelům, obavy z následků.³⁵ Podezřelé osoby, které mají v oblastech konfliktů značný vliv, by mohly na osoby, které by proti nim mohly svědčit, vyvíjet nátlak. Kromě toho je třeba dbát na zajištění toho, aby se obětem a svědkům dostalo odpovídající psychologické podpory s cílem ochránit je před opakovanou viktimizací. Na další úskalí je možno narazit při využívání znalců, jakož i při identifikování a lokalizování spolehlivých a důvěryhodných svědků. Z logistických nebo jiných důvodů se svědectví v některých případech podává prostřednictvím videokonference, přičemž nelze využít všech výhod podávání živého svědectví. Navíc je často vzhledem k povaze některých společenství nebo vzhledem k nevyhnutelnosti toho, aby byly příslušné osoby identifikovány, obtížné zachovat důvěrnost vyšetřování v této oblasti. Tyto problémy se ještě dále komplikují v případě, že oběti, svědci nebo jejich rodiny pobývají mimo území členských států. K řešení výzev spojených s poskytováním ochrany za těchto okolností je zapotřebí od samého počátku vyšetřování provádět komplexní posuzování rizik.

Vedle poskytování podpory a ochrany obětem a svědkům mají vnitrostátní orgány i další povinnosti, jako je např. umožnit obětem účast v řízení a zajistit přístup k dalším právům, jako je právní zastoupení, ochrana a podpora, jakož i náprava újmy.³⁶ Poskytování této podpory však může být problematické, a to zejména pokud jde o oběti pobývající v zahraničí. K poskytování náležité podpory může být nezbytné, aby orgány již na samém počátku vyšetřování daného případu zavedly komunikační strategii a nabídly komunikační činnosti týkající se probíhajících vyšetřování a soudních řízení s cílem informovat oběti o řízeních a o jejich právech a pobídnout je k tomu, aby se přihlásily.

- Časové důsledky

³⁵ *Například* ve věci Jeana Mpambary se na nizozemské orgány obrátil svědek, který uvedl, že má strach poté, co jej kontaktovali příbuzní obviněného. Viz Human Rights Watch, „The Long Arm of Justice: Lessons from specialised war crimes units in France, Germany and the Netherlands“, září 2014, str. 49–50, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/IJ0914_ForUpload.pdf.

³⁶ Viz směrnice 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, a pokyny Evropské komise pro provedení a uplatňování směrnice 2012/29/EU, prosinec 2013.

Z povahy vyšetřování a stíhání vyplývá, že jsou vedena poté, co dojde k příslušným událostem, ale v případě zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů je možné, že proběhnou až po několika letech nebo dokonce desetiletích. U hlavních mezinárodních zločinů obvykle neexistují promlčecí lhůty. Z tohoto důvodu se mohou řízení uskutečnit kdykoli během života pachatelů. Avšak s časem, který uplyne mezi spácháním daného zločinu a vyšetřováním, narůstají rovněž obtíže se shromažďováním spolehlivých důkazů. Může například dojít ke ztrátě či kontaminaci forenzních důkazů nebo ke zničení archivů a svědci se mohou při svých vzpomínkách snáze dopouštět chyb.

c. Povaha informací

- Objem informací a systém vyřizování případů

Na jedné straně stojí vyšetřovatelé před problémem neexistence jednoznačných důkazů způsobeným různými faktory, jako je doba, která uplynula mezi spácháním daného činu a jeho vyšetřováním, existence většího počtu pachatelů nebo chybějící záznamy např. o rozkaze, který by daného pachatele uvedl do spojitosti s místem spáchání zločinu. Na druhé straně mohou být vyšetřovatelé postaveni před problém ohromného množství potenciálně relevantních informací, které mohou být pro vyšetřování přínosné. Ke konsolidaci a správě takového velkého objemu informací jsou zapotřebí kvalifikovaní odborníci, překladatelé a vyšetřovatelé, jakož i dostupné administrativní a další zdroje. Vyšetřovatelé mají rovněž k dispozici různé zdroje informací, které lze využít jako důkazy. Těmito informacemi mohou být: 1) veřejné informace, jako jsou sdělovací prostředky, internet (např. YouTube, Facebook), zprávy mezivládních, nevládních a dalších mezinárodních organizací; 2) vyhrazené informace, jako jsou informace od různých vnitrostátních nebo mezinárodních zpravodajských služeb; nebo 3) mezinárodní a vnitrostátní dokumenty s omezeným přístupem pocházející např. z policejních vyšetřování nebo od imigračních orgánů. Ačkoli veřejné i vyhrazené informace by mohly sloužit jako zdroje potenciálních důkazů pro soudní řízení, objem těchto informací, jakož i jejich správa a přezkum představují pro vyšetřovatele a státní zástupce značnou výzvu.

- Tlumočení a překlad

Problematickou se může ukázat snaha nalézt v dané oblasti konfliktu nestranné a spolehlivé tlumočnický, kteří jsou v potřebný okamžik k dispozici. V některých případech mohou být jazyky, jimiž hovoří místní obyvatelstvo nebo dotčené strany, velice málo rozšířené nebo jimi může hovořit výlučně jedna ze skupin zapojených do konfliktu.³⁷ Dále může být vzhledem k faktické složitosti těchto případů rovněž zapotřebí přeložit velký objem potenciálně relevantní dokumentace.

³⁷ *Například* v souvislosti s válkou mezi Etiopií a Eritreou byly Stálému rozhodčímu soudu předloženy výpovědi sepsané poté, co byly výpovědi z původního jazyka postupně přeloženy do čtyř dalších jazyků. Viz „Litigating War: Mass Civil Injury and the Eritrea-Ethiopia Claims Commission“, Sean D. Murphy, Won Kidane, Thomas R. Snider, str. 86.

- Význam svědeckých výpovědí

Jelikož pachatelé hlavních mezinárodních zločinů často nezanechávají žádné vysledovatelné informace nebo záznamy písemné povahy, jsou zásadním prvkem při vypracovávání úspěšné obžaloby proti danému pachateli svědecké výpovědi. V těchto případech však vyšetřovatelé často čelí takovým problémům, jako je např. traumatizace svědků, jejich ovlivňování nebo opakovaná viktimizace, jakož i důvěryhodnost. Značné problémy může představovat rovněž únava svědků, a to zejména tehdy, pokud svědci již dříve své svědectví vícekrát poskytli různým aktérům (humanitárním pracovníkům, nevládním organizacím, sdělovacím prostředkům, mezinárodním vyšetřovatelům atd.). Kromě toho mohou svědci trpět ztrátou paměti nebo zmateností způsobenou vyblednutím vzpomínek po uplynutí dlouhé doby.³⁸ Vzhledem ke složitosti, která je pro výpovědi svědků a obětí v takovýchto případech charakteristická, musí vyšetřovatelé hlavních mezinárodních zločinů absolvovat odbornou přípravu nezbytnou k tomu, aby mohli účinně vést rozhovory nebo výslechy. Dále si musí být vyšetřovatelé vědomi, že je nutno zkoumat i další formy důkazů jako např. listinné či forenzní důkazy.

d. Logistické problémy

- Počet potenciálních vyšetřování a stanovení priorit

Vnitrostátní trestněprávní systémy členských států často čelí problému spočívajícímu ve značném množství osob podezřelých ze spáchání hlavních mezinárodních zločinů. Nedostatečný počet vyškolených pracovníků, nedostatečné zdroje nebo omezená administrativní kapacita by mohly narušit účinnost řady souběžně vedených vyšetřování. Příslušné orgány proto často musí pro činnost, již vyvíjejí, stanovovat priority a zaměřovat se na zahajování soudních řízení s podezřelými, vůči nimž lze podat náležitě podloženou obžalobu. Takovéto stanovení priorit může vycházet z řady faktorů, jako jsou např. dostupné zdroje a množství dostupných důkazů a relevantních informací.

- Místo činnosti

Vyšetřování často probíhají v neznámém zeměpisném terénu, což je situace, která může způsobovat různé logistické překážky. K tomu, aby vyšetřovatel hlavních mezinárodních zločinů spáchaných ve třetím státě mohl cestu řádně připravit, musí být předem obeznámen s podnebím, povětrnostními podmínkami, silniční infrastrukturou a dalšími problémy týkajícími se přístupnosti, na které by mohl narazit, a musí rovněž rozumět tomu, jaký dopad mohou tyto faktory mít na shromáždění důkazů. K vyšetřování

³⁸ *Například* Argentina a Guatemala teprve nedávno zahájily vyšetřování masových zvěrstev spáchaných na jejich území, a to navzdory skutečnosti, že byla spáchána již v osmdesátých letech minulého století. Pobaltské státy vyšetřují zločiny spáchané v padesátých letech minulého století na začátku sovětské okupace. V rámci Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a soudů na vnitrostátní úrovni probíhá vyšetřování a stíhání zločinů spáchaných v bývalé Jugoslávii na začátku devadesátých let minulého století. Obdobně jsou doposud vedena vyšetřování a soudní řízení ohledně trestných činů spáchaných během rwandské genocidy v roce 1994.

v neznámých oblastech mohou být zapotřebí intenzivní přípravy, jako je např. očkování proti nákazám, specializované elektrické vybavení a další specializované nástroje.

- Specifické odborné znalosti

Soudní řízení s osobami podezřelými ze spáchání hlavních mezinárodních zločinů vždy vyžadují široké porozumění nejen platnému právnímu rámci, ale i dalším oblastem odborných znalostí. Tým žaloby a obhajoby obvykle využívají možnost předvolat znalce, aby podali svědectví o specifických rysech daného konfliktu. Vyšetřovatelé, státní zástupci i soudci musí být obeznámeni s dalšími relevantními oblastmi, jako jsou vojenské uspořádání a struktury, operace a různé formy zbraní, min a munice, balistika a forenzní věda, jakož i geopolitické a sociokulturní faktory, které hrají úlohu při vzniku násilných konfliktů. Kromě toho by příslušné orgány měly mít přístup k odborným znalostem v oblasti policie, bezpečnosti, politiky a historie týkajícím se státu, v němž k danému zločinu došlo.

- Společnost

Místní obyvatelstvo v oblasti konfliktu, kde byly dané zločiny spáchány, se často vyznačuje odlišnou či neznámou kulturou, souborem hodnot nebo vzorci chování. Hlavní mezinárodní zločiny jsou navíc často páčány aktéry, již náleží k různým skupinám s rozdílnými politickými nebo ekonomickými názory a různými kulturními, etnickými a historickými charakteristickými rysy, nebo vůči takovýmto aktérům. Vyšetřovatelé, státní zástupci i soudci musí těmto společenským faktorům skutečně rozumět, aby se zajistilo bezpečné a řádné projednání takovýchto případů.

- Neexistence nástrojů justiční spolupráce

Vyšetřovatelé a státní zástupci se často potýkají s neexistencí justičních nástrojů a následnou absencí právního základu pro vzájemnou právní spolupráci a vydávání osob ve vztahu ke třetím státům. V takovýchto situacích se příslušné vnitrostátní orgány musí v nejlepším případě spoléhat na dohody *ad hoc* o spolupráci (jež do značné míře závisejí na politické vůli cizích států a na vynaložení značného množství času a zdrojů), nebo v nejhorším případě nejsou vůbec schopny spolupracovat.

1.3.2 Právní složitost

- Kontextuální prvky

Kromě stanovení objektivních (*actus reus*) a subjektivních (*mens rea*) prvků hlavního mezinárodního zločinu je rovněž nezbytné poskytnout důkazy o specifických kontextuálních prvcích.³⁹ Například k tomu, aby bylo možné dokázat, že byly spáchány zločiny proti lidskosti, je nutno poskytnout důkazy o tom, že dané zločiny byly součástí rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu, zatímco u válečných zločinů je nutno poskytnout důkazy dokládající, že daný zločin byl spáchán v rámci mezinárodního nebo vnitrostátního ozbrojeného konfliktu.

- Účinné provádění

Podle zásady doplňkovosti zakotvené v Římském statutu je primární pravomoc k vyšetřování a stíhání osob podezřelých se spáchání zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů dána smluvním stranám. Jak již bylo rozebráno výše, tato odpovědnost všech států za to, aby byli pachatelé hlavních mezinárodních zločinů postaveni před soud, vyplývá ze souboru mezinárodních povinností, které jsou mnohem širší než ty, jež jsou zakotveny v Římském statutu. Pro řádné fungování systému doplňkovosti je však zapotřebí náležité plnění povinností vyplývajících z Římského statutu, tak aby bylo vnitrostátním orgánům umožněno vést soudní řízení v souladu s ustálenými normami mezinárodního trestního práva. Doplňkovost v praxi znamená, že smluvní strany nejenže musí trestné činy uvedené v Římském statutu kvalifikovat jako trestné činy podle vnitrostátního práva, ale musí rovněž zajistit, aby odpovídajícím způsobem uplatňovaly pojmy, jako je např. odpovědnost velitelů a nadřízených, a poskytly příslušná pravidla v souladu s mezinárodním právem týkající se soudní příslušnosti, trestů, vynětí z pravomoci a promlčecích lhůt. Vnitrostátní uplatňování norem mezinárodního práva se při plnění mezinárodních povinností někdy ukáže jako nedostatečné, což brání plnění všech povinností daného státu, pokud jde o spolupráci v trestních věcech nebo vyšetřování a stíhání.

- Mezinárodní imunity

Někteří veřejní činitelé jako např. hlavy států nebo předsedové vlád, ministři zahraničních věcí, akreditovaní diplomaté, pracovníci mezinárodních organizací⁴⁰ a členové oficiálních misí mohou být za určitých konkrétních okolností z trestní pravomoci vyňati.⁴¹

³⁹ V souvislosti se zločiny uvedenými v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu viz *Elements of Crimes of the International Criminal Court*, ICC-ASP/1/3, str. 108, U.N. Doc. PCNICC/2000/1/Add.2 (2000).

⁴⁰ Viz Úmluva o výsadách a imunitách Organizace spojených národů, Sbírka smluv OSN 1, str. 15, 13. února 1946, články V–VII.

⁴¹ Viz věc projednávaná pod názvem „Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)“, 2002 I.C.J. Tato imunita však přestane existovat, jakmile daná osoba již jednu z výše uvedených funkcí nevykonává. Viz rovněž rozhodnutí Švýcarského federálního trestního soudu, 25. července 2012, k dispozici na adrese <http://www.trial-ch.org/en/activities/litigation/trials-cases-in-switzerland/khaled-nezzar-algeria-2011.html>. Viz rovněž Úmluva o výsadách a imunitách Organizace spojených národů, Sbírka smluv OSN 1, str. 15, 13. února 1946, články V–VII.

Existuje-li mezi imunitou a individuální trestní odpovědností možné napětí, musí orgány pověřené vyšetřováním, trestním stíháním a poskytováním právní pomoci plnit svou úlohu při zajišťování řádného uplatňování pravidel mezinárodní imunity, a zabezpečit tak, aby osoby, které jsou z výkonu vnitrostátní trestní pravomoci vyňaty, nebyly protiprávně zatčeny nebo zadrženy, a naopak aby nebyla imunita zneužívána k neoprávněné ochraně osob před tím, aby nesly trestní odpovědnost za spáchání nejzávažnějších zločinů.⁴²

Je nepřijatelné, aby bylo spáchání zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů součástí výkonu jakýchkoli úředních povinností. Vzhledem k nedostatečné jasnosti na vnitrostátní úrovni a odlišným rozhodnutím přijatým v obdobných situacích představuje otázka mezinárodních pravidel ohledně imunity nejistou oblast vyznačující se nedostatečnou právní předvídatelností. Status imunit pro některé veřejné činitele v případě zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů stále ještě není dobře vymezen.

- Určení spojitosti u údajného pachatele

Nezbytným krokem při stanovování individuální trestní odpovědnosti osob, které byly zapojeny do hlavního mezinárodního zločinu, je prokázání spojitosti mezi údajným pachatelem a místem spáchání daného zločinu. Kromě přímého spáchání uznává mezinárodní trestní právo i další způsoby trestní odpovědnosti za hlavní mezinárodní zločiny. Odpovědnost za tyto zločiny by tak mohla v závislosti na vnitrostátním systému trestního soudnictví státu, v němž je daný zločin vyšetřován a stíhán, vyplývat jak z přímého spáchání daného činu, tak i z různých způsobů nepřímé účasti. Řada výzev pro vyšetřovatele i státní zástupce vyplývá z problému vzdálenosti mezi osobou, která spáchání takového zločinu naplánovala nebo nařídila, a místem, kde byly dané zločiny skutečně spáchány. Další komplikací, na niž systémy soudnictví narážejí, je existence faktického postavení nadřízenosti, které není doloženo záznamy nebo jinými důkazy, jelikož linie velení v moderních válečných konfliktech často vede současně správními, politickými, donucovacími a vojenskými strukturami.

- Různé prameny práva

Kromě pravidel obsažených ve vnitrostátních trestních zákonících se musí vyšetřovatelé, státní zástupci a soudci řídit dalšími prameny práva, jako jsou mezinárodní trestněprávní pravidla, včetně smluv i obyčejového práva, mezinárodní humanitární právo a právní předpisy v oblasti lidských práv, jakož i různé sekundární prameny, jako je např. judikatura soudů v jiných jurisdikcích, judikatura mezinárodních soudů (jako je *ad hoc* Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY), Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR), Mezinárodní soudní dvůr (ICJ), MTS) a doktrína. K vypracování úspěšné žaloby je proto zapotřebí, aby orgány na vnitrostátní úrovni pověřené vyšetřováním a trestním stíháním disponovaly rozsáhlými vědomostmi o těchto pramenech a o jejich uplatňování ať už na mezinárodní nebo vnitrostátní ozbrojené konflikty, jakož i velice dobrou úroveň odborných znalostí.

⁴² Sít otázku mezinárodních pravidel týkajících se mezinárodní imunity a souvisejících vnitrostátních postupů projednala na čtrnáctém zasedání, které se konalo ve dnech 17. a 18. dubna 2013.

KAPITOLA DRUHÁ: ZÁVAZEK BOJOVAT PROTI BEZTRESTNOSTI V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE A JEJÍCH ČLENSKÝCH STÁTŮ

2.1 Na úrovni EU

EU je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod, jakož i na zásadách právního státu, včetně nezbytnosti skoncovat s praxí beztrestnosti a vyšetřovat a stíhat osoby odpovědné za spáchání zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.

EU prokázala své pevné odhodlání k provádění vnějších opatření v této oblasti, a to zejména prostřednictvím své spolupráce s MTS,⁴³ politiky Evropské unie v oblasti lidských práv⁴⁴ a společného interního pracovního dokumentu o prosazování zásady doplňkovosti z roku 2013.⁴⁵ Tyto dokumenty se však zasazují o pokračování v boji proti beztrestnosti na mezinárodní úrovni a zaměřují se na třetí státy, zatímco vnitřnímu rozměru politiky EU věnují méně pozornosti. Své odhodlání bojovat proti těmto zločinům na vnitřní úrovni prokázala EU zřízením sítě v roce 2002⁴⁶ a jejího sekretariátu v roce 2011.⁴⁷ Kromě toho byly v rozhodnutí Rady 2003/335/SVV členské státy vyzvány, aby zintenzivnily spolupráci mezi vnitrostátními jednotkami, a co nejvíce tak zvýšily schopnost donucovacích orgánů v různých členských státech účinně spolupracovat při vyšetřování a stíhání údajných pachatelů závažných mezinárodních zločinů.⁴⁸ Článek 2 výše uvedeného rozhodnutí Rady stanoví, že členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby informovaly donucovací orgány o přítomnosti údajných pachatelů a zajistily výměnu informací mezi vnitrostátními donucovacími a imigračními orgány. Dále EU zdůraznila, že je důležitá spolupráce mezi členskými státy, třetími státy a mezinárodními tribunály a rovněž soudržnost a soulad v rámci jejích nástrojů a politik.

⁴³ Viz např. rozhodnutí Rady 2011/168/SZBP ze dne 21. března 2011 o Mezinárodním trestním soudu (Úř. věst. 6 76/56, 22.3.2011) a její akční plán ze dne 12. července 2011 (dokument Rady 12080/11).

⁴⁴ Viz např. společné sdělení Evropské komise a vysoké představitelky EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku nazvané *Lidská práva a demokracie jako priority vnější činnosti EU – na cestě k efektivnějšímu přístupu*, KOM (2011) 886, s. 16; strategický rámec EU pro lidská práva a demokracii a akční plán EU pro lidská práva a demokracii ze dne 25. června 2012 (dokument Rady 11855/12); rozhodnutí Rady 2012/440/SZBP ze dne 25. července 2012 o jmenování zvláštního zástupce Evropské unie pro lidská práva (Úř. věst. L 200/21, 27.7.2012).

⁴⁵ SWD(2013) 26 ze dne 31. ledna 2013.

⁴⁶ Rozhodnutí Rady 2002/494/SVV ze dne 13. června 2002 (Úř. věst. L 167/1, 26.6.2002).

⁴⁷ Článek 25a rozhodnutí o Eurojustu ve znění rozhodnutí Rady 2009/426/SVV ze dne 16. prosince 2008 (Úř. věst. L 138/14, 4.6.2009).

⁴⁸ Rozhodnutí Rady 2003/335/SVV ze dne 8. května 2003 (Úř. věst. L 118/12, 14.5.2003).

Ve Stockholmském programu Evropská rada vyzvala orgány EU, aby

nadále podporovaly a prosazovaly činnost, kterou Unie a členské státy vyvíjejí v oblasti boje proti beztrestnosti, a aby bojovaly proti genocidě, válečným zločinům a zločinům proti lidskosti; v této souvislosti prosazovaly spolupráci mezi členskými státy, třetími zeměmi a mezinárodními tribunály působícími v této oblasti, zejména pak s Mezinárodním trestním soudem, a aby rozvíjely výměnu informací a osvědčených postupů z oblasti justice souvisejících se stíháním těchto zločinů prostřednictvím evropské sítě kontaktních míst, pokud jde o osoby odpovědné za trestné činy genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.⁴⁹

Kromě toho článek 8 rozhodnutí Rady 2011/168/SZBP:

zavazuje EU, aby zajišťovala soudržnost a soulad mezi všemi svými nástroji a politikami v záležitostech, jež se týkají mezinárodních zločinů spadajících do pravomoci MTS. Důležité je, že uvedené rozhodnutí při tom Evropskou unii zavazuje k zajištění toho, aby tato soudržnost a soulad existovaly nejen v její vnější činnosti, ale i ve vztahu k jejím vnitřním opatřením.⁵⁰

Další úsilí o posílení vnitřního aspektu politiky EU v oblasti boje proti beztrestnosti zajistí důvěryhodnost a komplexnost jejího vnějšího rozměru a politiky v oblasti přechodného soudnictví.

2.1.1 Úloha sítě

Síť byla zřízena s cílem zajistit úzkou spolupráci mezi vnitrostátními orgány při vyšetřování a stíhání zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Její první zasedání se konalo v listopadu 2004, ačkoli sekretariát sítě byl zřízen až v roce 2011. Síť je v současnosti jediným subjektem v EU s mandátem podporovat úsilí členských států a usnadňovat koordinaci jejich činnosti v oblasti boje proti beztrestnosti pachatelů hlavních mezinárodních zločinů, a má tudíž klíčovou úlohu při zajišťování aktivního přístupu EU k boji proti beztrestnosti ve vnitřním prostoru.

Vnitrostátní orgány jsou v rámci sítě zastoupeny prostřednictvím vnitrostátních kontaktních míst – státních zástupců, vyšetřovatelů a orgánů zajišťujících vzájemnou právní pomoc zabývající se vyšetřováním a stíháním hlavních mezinárodních zločinů na vnitrostátní úrovni. Vedle vnitrostátních orgánů ze členských států a jejich protějšků z Kanady, Norska, Švýcarska a USA síť úzce spolupracuje rovněž se zástupci Evropské komise, Eurojustu, MTS a mezinárodních trestních tribunálů *ad hoc*, Mezinárodního výboru Červeného kříže, Interpolu a organizací občanské společnosti.

⁴⁹ Úř. věst. C 115/1, 4.5.2010, s. 8.

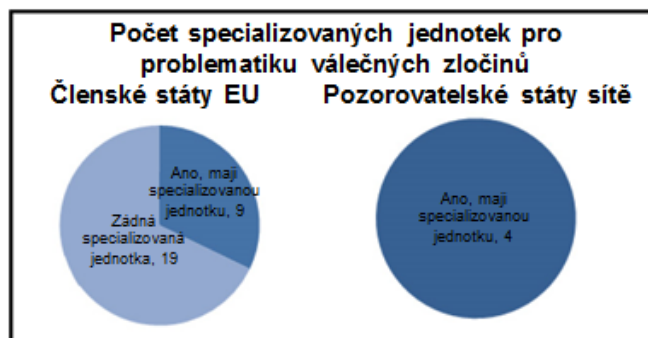
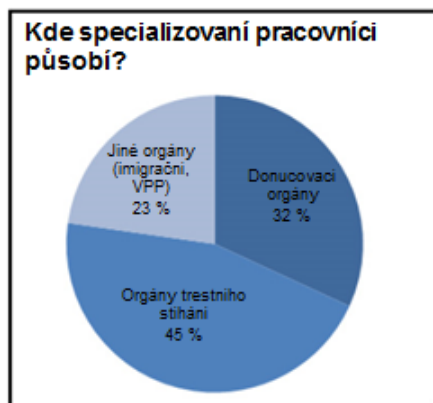
⁵⁰ Článek 8 rozhodnutí Rady 2011/168/SZBP.

Zasedání konající se dvakrát ročně umožňují odborníkům z praxe, aby si vyměňovali operativní informace, znalosti, techniky řešení problémů a praktické příklady. Zasedání jsou rozdělena do dvou částí. Otevřeně části zasedání se účastní členové rozšířené sítě, tedy vnitrostátní kontaktní místa a další výše uvedení zástupci. Uzavřená část zasedání je určena výlučně pro vnitrostátní kontaktní místa a jejich protějšky z pozorovatelských států, čímž je vytvořeno důvěrné prostředí pro výměnu operativních informací o probíhajících vyšetřováních a žádostech o vydání týkajících se hlavních mezinárodních zločinů. Uzavřená část zasedání přispívá k budování důvěry a k zajišťování vzájemné spolupráce mezi vyšetřovateli a státními zástupci ze všech členských států, jakož i mezi odborníky z praxe a zástupci dalších organizací působících v této oblasti. Dále mohou členové sítě využívat neveřejnou část jejich internetových stránek, tzv. vyhrazený prostor, který slouží jako platforma pro sdílení informací a přístup k dokumentům týkajícím se mandátu sítě.

Na základě uvedených zasedání síť vytvořila soubor znalostí o naléhavých otázkách týkajících se oblasti jejích pravomocí. Síť a její sekretariát následně vypracovaly odborné dokumenty o řadě témat jako např. o spolupráci mezi imigračními orgány, donucovacími orgány a orgány trestního stíhání, podpoře a ochraně svědků a o trestní odpovědnosti právnických osob. Jakožto platforma pro odborníky z praxe je síť určena k tomu, aby vnitrostátní orgány podporovala zodpovídáním praktických a právních dotazů ohledně vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů, jež spadají do trestní pravomoci členských států, bez ohledu na to, kde byly tyto zločiny spáchány. I přes své omezené zdroje se síť etablovala jako neformální kontaktní místo v oblasti boje proti beztrestnosti v EU a je schopna působit jako vzor osvědčeného postupu pro vytváření obdobných sítí v dalších regionech. V této souvislosti již síť posloužila jako vzor pro vytvoření sítě Africké unie sdružující státní zástupce specializované na problematiku hlavních mezinárodních zločinů a za dostatečné podpory může i nadále působit jako vzor pro budoucí regionální síť. V budoucnosti bude možná ještě důležitější, aby africké síť a síť EU úzce spolupracovaly, vyměňovaly si informace a řešily otázky společného zájmu.

2.2 Na úrovni členských států⁵¹

Značného pokroku bylo v posledních letech dosaženo v předávání pachatelů spravedlnosti, a to díky iniciativám některých členských

států zaměřeným na zřízení specializovaných týmů složených z příslušníků policie, státních zástupců a úředníků pro oblast vzájemné právní pomoci. Specificky vyčleněné jednotky specializované na řešení případů hlavních mezinárodních zločinů byly zřízeny v rámci policie nebo orgánů trestního stíhání v Belgii, Dánsku, Francii, Chorvatsku, Německu, Nizozemsku, Spojeném království a Švédsku.⁵²

Specificky vyčleněné jednotky existují rovněž v Norsku, Švýcarsku, Kanadě a USA, což jsou země, které jsou do sítě zapojeny jako pozorovatelské státy. V dalších členských státech, jako je Finsko, Litva, Polsko a Lotyšsko, se problematikou hlavních mezinárodních zločinů zabývají specializovaní pracovníci, přestože tak nečiní v rámci jednotek specificky zaměřených na oblast válečných zločinů. Kromě toho se pracovníci některých členských států sice nezabývají výlučně problematikou hlavních mezinárodních zločinů, avšak disponují nicméně specializovanými znalostmi o těchto zločinech. Specificky vyčlenění pracovníci se specializovanými znalostmi jsou pro vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů velkým přínosem. Dalších zlepšení bylo dosaženo intenzivnějším sdílením osvědčených postupů a zkušeností a usnadněním spolupráce prostřednictvím sítě, což v některých členských státech vedlo k úspěšnému stíhání mnoha pachatelů zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a zločinu mučení.

⁵¹ Kontaktním místům sítě byl zaslán dotazník s cílem shromáždit aktuální údaje o počtu pracovníků specializovaných na oblast mezinárodních zločinů, kteří působí v různých útvarech v rámci vnitrostátních orgánů, a rovněž o počtu vyšetřování a stíhání v členských státech. Odpovědi byly sekretariátem sítě porovnány a jsou prezentovány v níže uvedených tabulkách.

⁵² Komplexnější přehled praxe uplatňované jednotkami specializovanými na vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů je uveden v publikaci „Strategies for the effective investigation and prosecution of serious international crimes: The Practice of Specialised War Crimes Units“, REDRESS and International Federation for Human Rights, k dispozici na adrese http://www.redress.org/downloads/publications/The_Practice_of_Specialised_War_Crimes_Units_Dec_2010.pdf.

Státy sítě se specializovanými nebo částečně specializovanými jednotkami pro problematiku válečných zločinů

Specificky vyčleněné jednotky a počet pracovníků v rámci jednotlivých orgánů

	Jednotka specializovaná na problematiku válečných zločinů	Donucovací orgány	Orgány trestního stíhání	Další orgány (úředníci MZV a pro oblast vzájemné právní pomoci (VPP), imigrační úředníci)
Rakousko		0	0	0
Belgie	✓	5*	4*	4 VPP
Bulharsko		0	0	0

Chorvatsko	✓	Vyhrazené informace	36 + poradci státních zástupců	11*
Kypr		0	0	0
Česká republika		0	0	0
Dánsko	✓	5*	3*	3*
Estonsko		0	0	0
Finsko		2*	1*	0
Francie	✓	10	2 + 3 vyšetřující soudci	
Německo	✓	10 + 16*	7	24*
Řecko		0	0	0
Maďarsko		0	0	0
Irsko		0	0	0
Itálie		0	0	0
Lotyšsko		0	1	0
Litva		0	18*	0
Lucembursko		0	0	0
Malta		0	0	0
Nizozemsko	✓	25–30	5.5	1 VPP 25 imigračních úředníků pro případy podle článku 1F
Polsko	✓ ⁵³	0	87 státních zástupců (+ 11 historiků)	0
Portugalsko		0	0	0
Rumunsko		0	0	0
Slovensko		0	0	0
Slovinsko		0	0	0
Španělsko		0	0	0
Švédsko	✓	8	6	0

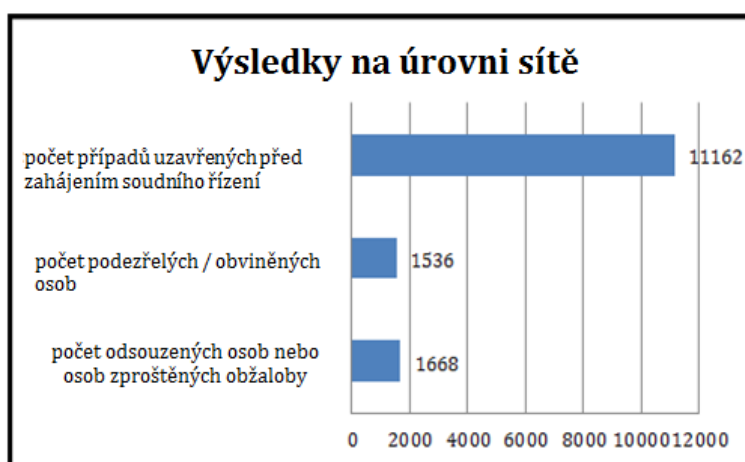
⁵³ Polský Institut národní paměti – Komise pro stíhání zločinů proti polskému národu (jakožto jednotka pro stíhání) vede vyšetřování ohledně nacistických a komunistických zločinů a dalších zločinů klasifikovaných jako genocida, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, jež byly spáchány vůči polským státním příslušníkům v období od září 1939 do července 1990. Vyšetřování všech dalších zločinů klasifikovaných jako genocida, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti vedou státní zastupitelství.

Spojené království	✓	20	13	8
Norsko	✓	14	6	
USA	✓	10	11	
Kanada	✓	9*	30	50*
Švýcarsko	✓	0	4*	0

*Částečně specificky vyčlenění pracovníci – tj. zabývají se rovněž řešením jiných trestných činů.

2.2.1 Výsledky na úrovni členských států a členů sítě

Při uvážení omezené pozornosti a zdrojů, jež se stíhání tohoto druhu zločinů na vnitrostátní úrovni dostává, jsou výsledky členských států dosažené v předávání pachatelů spravedlnosti pozoruhodné. V případě členských států, které nevedou stíhání na základě zásady územní příslušnosti, jsou přínosy specializovaných jednotek dokonce ještě zřejmější. Motivace a osobní nasazení jednotlivých pracovníků působících v této oblasti často vynahrazují dostupné zdroje a skutečnost, že těmto zločinům není přikládána priorita. Členské státy dosud uzavřely celkem 1 607 případů týkajících se hlavních mezinárodních zločinů a v současné době vyšetřují dalších 1 339 případů z celého světa.

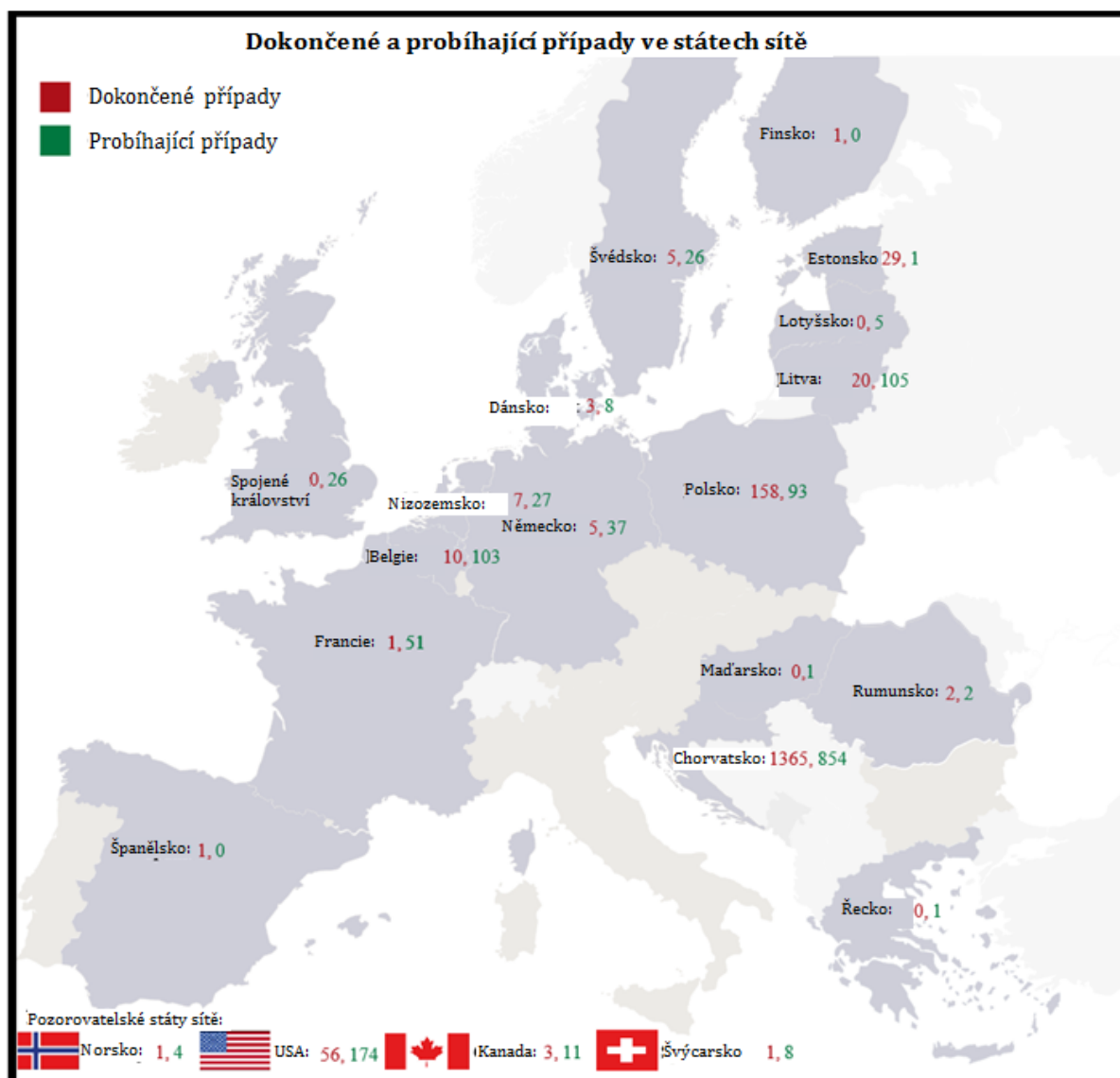

Údaje obsažené v níže uvedené tabulce ukazují počet vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů za různá časová období na základě údajů dostupných v jednotlivých členských státech. Údaje jsou obvykle vykazovány za období od roku 2002, avšak vzhledem k odlišnostem v dokumentaci a archivaci případů, jakož i k rozdílům v provedení mezinárodního práva do vnitrostátních právních předpisů jsou použity i některé jiné časové rámce. Pokud jde o žádosti o vydání, členské státy obecně musí tyto případy přezkoumat v souladu se zásadou *aut dedere aut judicare* a následně zvážit věcné a procedurální otázky, jakož i otázky týkající se soudní příslušnosti.

Případy v členských státech EU	
Dokončené případy	1607
Probíhající případy	1339

Relativně vysoký počet případů uzavřených před zahájením soudního řízení je důsledkem problémů spojených s vyšetřováním a stíháním hlavních mezinárodních zločinů.

Tento počet dokládá obtíže, s nimiž se vnitrostátní orgány potýkají, a současně také zdůrazňuje významný úspěch, jež představuje stávající počet 1 607 dokončených případů.

Vyšetřování a stíhání

Stát	Období (pokud se nejedná o období od roku 2002)	Počet odsouzených / osob zproštěných obžaloby	Počet obviněných / osob, proti nimž je v současnosti vedeno vyšetřování nebo soudní řízení	Počet případů uzavřených před zahájením soudního řízení	Počet obdržených žádostí o vydání
Rakousko		0	0	0	0
Belgie ⁵⁴		10	103	88	25

⁵⁴ Údaje se týkají případů, a nikoli podezřelých, přičemž počet obdržených žádostí o vydání nezahrnuje žádosti od mezinárodních trestních soudů.

Bulharsko		0	0	0	0
Chorvatsko	1991 – prosinec 2013	1365	854	1265	Údaje nejsou k dispozici
Kypr		0	0	0	0
Česká republika		0	0	0	0
Dánsko	Od roku 1995	3	8	254	5
Estonsko	Od roku 1995	29	1	15	0
Finsko		1	0	0	1
Francie		1	51	11	Údaje nejsou k dispozici
Německo	1988–2002	4		108	Údaje nejsou k dispozici
	2002–2014	1	37	13	19
Řecko		0	1	0	0
Maďarsko		0	1	3	Údaje nejsou k dispozici
Irsko		0	0	0	6
Itálie		0	0	0	1
Lotyšsko		0	5	0	0
Litva	Od roku 2011	20	105	53	0
Lucembursko		0	0	0	0
Malta		0	0	0	0
Nizozemsko		7	27	8	9
Polsko	Od roku 2000	158	93	9285	1
Portugalsko		0	0	0	0
Rumunsko	Od roku 2013	2	2	0	0
Slovensko		0	0	0	0
Slovinsko		0	0	0	0
Španělsko		1	0	5	40
Švédsko		5	26		3 až 8 případů
Spojené království	2012–2014	0	26	18	6

Norsko		1	4	17	5
USA ⁵⁵	2003–2013	56	174		Údaje nejsou k dispozici
Kanada		3	11	10	9
Švýcarsko		1	8	12	5 ročně
Všechny pozorovatelské státy		61	197	39	19
Celá EU		1607	1339	11123	118
Celá síť (EU a pozorovatelské státy)		1668	1536	11162	137

KAPITOLA TŘETÍ: SOUBOR OPATŘENÍ NA PODPORU VNITROSTÁTNÍCH VYŠETŘOVÁNÍ A STÍHÁNÍ HLAVNÍCH MEZINÁRODNÍCH ZLOČINŮ

Opatření zahrnutá do této strategie vycházejí z důkladného posouzení opatření a politik, které již jsou v různých členských státech zavedeny. Skládají se z osvědčených postupů, doporučení z minulých zasedání sítě, výsledků činnosti skupiny odborníků a rozsáhlých konzultací s partnery, MTS, akademickými pracovníky, občanskou společností a dalšími zainteresovanými stranami. Pořadí, v němž jsou opatření prezentována, neodpovídá stupni jejich priority. Síť se naopak domnívá, že tato opatření se vzájemně doplňují, a členské státy a EU by tudíž měly při zřizování účinného rámce pro boj proti beztrestnosti vzít v úvahu všechna tato opatření.

Síť dále zdůrazňuje, že opatření, která jsou v této strategii uvedena, nejsou taxativním seznamem opatření, jež by měla EU a členské státy za účelem účinného boje proti beztrestnosti přijmout. Vzhledem k právní a faktické složitosti, jíž se vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů vyznačuje, bude zapotřebí, aby členské státy přijaly další opatření za účelem zohlednění okolností konkrétních případů.

⁵⁵ V USA nabyla trestní ustanovení týkající se hlavních mezinárodních zločinů účinnosti v různou dobu (např. ustanovení týkající se zločinu mučení nabylo účinnosti v roce 1994, ustanovení týkající se válečných zločinů v roce 1996, ustanovení týkající se odvodů dětských vojáků v roce 2008 atd.). Vzhledem k této skutečnosti příslušné orgány v případech, kdy k porušení práva došlo před tím, než příslušná ustanovení trestního zákona nabyly účinnosti, vedly za účelem stíhání pachatelů trestní řízení, jež byla kromě jiných příslušných obvinění odůvodněna porušením práva v důsledku podvodů při imigraci.

Jelikož tato strategie bude pravidelně vyhodnocována, mohla by další opatření, jež zde uvedena nejsou, být zahrnuta do budoucích verzí strategie.

Opatření 1: Zřízení, rozvoj a podpora specializovaných jednotek

Souvislosti: Specificky vyčleněné nebo specializované jednotky zabývající se výlučně případy hlavních mezinárodních zločinů již byly zřízeny v řadě zemí. V rámci členských zemí mají Nizozemsko, Dánsko, Belgie, Německo, Francie, Švédsko, Spojené království a Chorvatsko tyto jednotky vytvořeny jako součást orgánů pověřených trestním vyšetřováním nebo trestním stíháním. Na vhodnost vytvoření těchto struktur poukázala rovněž Rada, která uvedla, že členské státy by měly:

zajistit, aby orgány činné v trestním řízení a imigrační orgány měly dostatečné zdroje a strukturu umožňující jejich účinnou spolupráci a účinné vyšetřování a v případě potřeby trestní stíhání genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.⁵⁶

Součástí specializovaných jednotek jsou úředníci vyškolení v oblasti identifikace, vyšetřování nebo stíhání zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů, jakož i zločinu mučení a násilných zmizení.⁵⁷ V rámci multidisciplinárního přístupu by se zapojili rovněž odborníci z dalších oblastí jako např. historici, sociologové, diplomati, antropologové, specialisté v oblasti finančního šetření a vyhledávání majetku, jakož i specialisté na vojenské záležitosti. Tito odborníci disponují specializovanými znalostmi mezinárodního a vnitrostátního práva a jsou schopni zvládat specifické výzvy spojené s vyšetřováním a stíháním hlavních mezinárodních zločinů. Výsledky dosažené v členských státech se specializovanými jednotkami dokazují, že strukturovaná spolupráce a vytvoření specificky vyčleněných jednotek, které nejsou pověřeny žádnými dalšími úkoly, velice usnadňuje identifikaci, vyšetřování a stíhání údajných pachatelů hlavních mezinárodních zločinů, kteří se nacházejí na území EU.⁵⁸ Vytvoření specializovaných struktur umožňuje rovněž postupně získávat zkušenosti a tyto zkušenosti spolu s osvědčenými postupy a poznatky získanými v rámci téže jednotky uchovávat. I když v členských státech obvykle nedochází k přílivu velkého počtu osob pocházejících z oblasti konfliktů nebo v nich dosud nedošlo k případům tohoto druhu

⁵⁶ Rozhodnutí Rady 2003/335/SVV o vyšetřování a trestním stíhání genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů (Úř. věst. 118/12, 14.5.2003).

⁵⁷ Do pravomoci specializovaných jednotek často spadají i zločiny mučení a násilných zmizení, jelikož tyto zločiny mohou představovat zločiny proti lidskosti a válečné zločiny, ale mohou být rovněž stíhány jako samostatné mezinárodní zločiny. Ve druhém z výše uvedených případů je při stíhání větší možnost dosáhnout úspěšného výsledku.

⁵⁸ Od konce devadesátých let minulého století do roku 2010 bylo 18 z celkového počtu 24 odsuzujících rozsudků za mezinárodní zločiny vyneseno na základě vyšetřování a stíhání vedených specializovanými jednotkami, viz REDRESS a FIDH, *The Practice of Specialised War Crimes Units*, str. 18. Ve Francii dosáhla nová jednotka policie a státních zástupců, zřízená v lednu 2012, značného pokroku při řešení nevyřízených případů hlavních mezinárodních zločinů, některé z nichž byly staré dvacet let. Během prvních dvou let své činnosti dosáhla jednoho odsouzení, dokončila vyšetřování dvou podezřelých, kteří mají být podle očekávání v roce 2015 postaveni před soud, a zahájila deset nových vyšetřování. Viz články Delphiny Carlensově a Nicolase le Coza v publikacích organizace REDRESS, *EU Update on International Crimes*, července 2013, <http://www.redress.org/downloads/publications/2013-June-Legal-update.pdf>, a červenec 2014, <http://www.redress.org/downloads/1407euupdate.pdf>.

trestné činnosti, měla by být zajištěna specializace státních zástupců na problematiku hlavních mezinárodních zločinů.

Doporučované kroky: Na vnitrostátní a do určité míry i unijní úrovni by měla být učiněna řada konkrétních kroků, které by členským státům umožnily zřizovat nebo dále rozvíjet specializované jednotky:

- (a) Členské státy by měly zřizovat specializované jednotky nebo zajišťovat specializaci pracovníků na všech úrovních
- ❖ Specificky vyčleněné jednotky na všech úrovních (donucovací orgány, orgány trestního stíhání a další orgány jako např. imigrační orgány, orgány zajišťující vzájemnou právní pomoc a ministerstvo zahraničních věcí) jsou přínosnými při zajišťování specializace, odborných znalostí, spolupráce a výměny informací na vnitrostátní úrovni. Členské státy, které dosud specializované jednotky nemají, mohou získat inspiraci a vodítka od jiných členských států, v nichž již byly tyto jednotky zřízeny. Kromě toho by měly členské státy zabezpečit, aby jednotky měly zajištěny přiměřené zdroje a personální obsazení a aby pracovníci absolvovali pravidelnou a odpovídající odbornou přípravu.
- (b) Zřízení vnitrostátní pracovní skupiny pro problematiku beztrestnosti s cílem zajistit spolupráci a součinnost specializovaných jednotek
- ❖ Členské státy mohou zajistit účinnou a smysluplnou spolupráci mezi specializovanými jednotkami v rámci imigračních orgánů, policie a orgánů trestního stíhání tím, že zřídí vnitrostátní pracovní skupinu pro problematiku beztrestnosti.
 - ❖ Zřízení a fungování specializovaných jednotek lze navíc zakotvit ve vnitrostátní strategii pro boj proti beztrestnosti hlavních mezinárodních zločinů.
- (c) Síť by měla být členským státům nápomocna při zřizování a podpoře specializovaných jednotek
- ❖ Síť by měla být členským státům při zřizování těchto jednotek nápomocna tím, že bude poskytovat informace o existenci a fungování specializovaných jednotek v jiných zemích, a současně by měla při jejich zřizování usnadňovat relevantní spolupráci.

Opatření 2: Zabránění vzniku útočišť prostřednictvím zlepšené identifikace případů a informací relevantních pro daný případ

Souvislosti: Zkušenosti vnitrostátních orgánů v rámci sítě prokázaly význam informací, jež imigrační orgány poskytují orgánům pověřeným vyšetřováním / trestním stíháním. Imigrační orgány představují jedno z míst vstupu do EU a hrají zásadní úlohu při počáteční identifikaci a lokalizaci podezřelých osob, které vstupují do EU nebo se na jejím území nacházejí. Obdobně mají imigrační orgány ideální předpoklady k tomu, aby získávaly informace o svědcích a obětech hlavních mezinárodních zločinů.

Praktická či právní možnost, aby orgány trestního soudnictví měly za účelem identifikace údajných pachatelů, obětí a potenciálních svědků přístup ke konkrétním spisům a informacím od imigračních orgánů, značně zvyšuje efektivitu a účinnost příslušných vnitrostátních orgánů pověřených vyšetřováním a trestním stíháním.

Doporučované kroky: V zájmu využití potenciálu imigračních orgánů přispívat k boji proti beztrestnosti prostřednictvím identifikace potenciálních případů a informací relevantních pro daný případ lze na vnitrostátní a do určité míry i na unijní úrovni učinit řadu konkrétních kroků:

(a) Pracovníci imigračních orgánů by měli absolvovat odpovídající odbornou přípravu

- ❖ Členské státy by měly zajistit, aby pracovníci imigračních orgánů byli odpovídajícím způsobem vyškoleni a byli obeznámeni s obecnou faktickou a právní složitostí hlavních mezinárodních zločinů v souvislosti s případy podle článku 1F, a současně by měly zajišťovat porozumění faktorům, které jsou v konkrétní oblasti konfliktu relevantní.
- ❖ Ideální předpoklady pro to, aby ve spolupráci se sítí a imigračními orgány disponujícími zkušenostmi s danou problematikou poskytoval vnitrostátním orgánům takovou podporu při budování kapacit má Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (EASO). EASO by měl rovněž zajistit, aby byly do jeho školicích materiálů a činností zahrnuty relevantní moduly.⁵⁹

(b) Je třeba zlepšit přístup orgánů trestního soudnictví k údajům imigračních orgánů

- ❖ Od imigračních úředníků by se mělo vyžadovat, aby vedle právního odůvodnění pro zamítnutí žádosti o azylu udávali i konkrétní důvody pro tento krok. Udané důvody zvyšují pravděpodobnost, že příslušné donucovací orgány budou moci identifikovat podezřelé či svědky. Důsledné uplatňování tohoto přístupu umožní orgánům nacházet možné spojitosti mezi podezřelými a svědky, což bude ovšem podmíněno technickými prostředky dostupnými na vnitrostátní úrovni a právními předpisy v oblasti ochrany údajů.
- ❖ Imigrační orgány by měly zajistit, aby bylo v zájmu usnadnění shromažďování informací o hlavních mezinárodních zločinech možno relevantní informace vyhledávat podle specifických kritérií. Mezi tato kritéria by měl patřit den vstupu, přesné místo původu, povolání dané osoby (včetně např. funkce nebo hodnosti zastávané v armádě nebo názvu orgánu, pro nějž daná osoba pracovala) a oblast konfliktu, z níž daná osoba pochází.

⁵⁹ Viz internetové stránky EASO, oddíl „What we do“ na adrese <http://easo.europa.eu/about-us/tasks-of-easo/training-quality/>.

(c) Členské státy by měly přijmout integrovaný přístup společně uplatňovaný imigračními a donucovacími orgány⁶⁰

- ❖ Členské státy by měly zavést „integrovanější“ přístup mezi imigračními a policejními orgány a orgány trestního stíhání, jelikož takovýto přístup zlepší postavení orgánů členských států v boji proti beztrestnosti. Tento přístup by měl imigračním úředníkům ukládat za povinnost, aby v případě, že se setkají s případy podle článku 1F, informovaly donucovací orgány.⁶¹ Kontaktní místa sítě upozornila na to, že k zajištění automatického toku informací je zapotřebí specifická povinnost vyměňovat si informace o potenciálních podezřelých.⁶² Dále by tento přístup mohl umožňovat rovněž tok informací o obětech a potenciálních svědcích hlavních mezinárodních zločinů, a to pod podmínkou, že s tím bude dotčená osoba souhlasit.⁶³

(d) Odpovědnost právnických osob za hlavní mezinárodní zločiny a jejich podíl na těchto zločinech

- ❖ Právnické osoby se mohou na hlavních mezinárodních zločinech podílet tím, že tyto zločiny podporují, napomáhají k nim, financují je, jsou na nich účastny nebo z nich mají prospěch.⁶⁴

⁶⁰ V závěrech ze 13. zasedání sítě (7. a 8. listopadu 2012) a na základě dotazníku nazvaného „Přístup orgánů pověřených vyšetřováním a trestním stíháním k imigračním spisům a údajům“ účastníci konstatovali, že mezi členskými státy neexistuje žádný společný přístup ohledně povinnosti hlásit případy podle článku 1F donucovacím orgánům a orgánům trestního stíhání. V závěrech bylo dále zdůrazněno, že k zajištění toho, aby byly případy podle článku 1F hlášeny, uplatňují některé členské státy důsledný, integrovaný přístup, což síť považuje za doporučený postup, který je třeba dodržovat s cílem zajistit úzkou spolupráci a lepší identifikaci pachatelů, svědků a obětí hlavních mezinárodních zločinů.

⁶¹ Nizozemsko, Polsko a Švédsko jsou jedinými členskými státy, které přijaly právní předpisy, jež imigračním orgánům specificky ukládají za povinnost hlásit existenci případů podle článku 1F. Tato praxe existuje v Belgii a Estonsku. Kromě toho jsou takovéto ohlašovací povinnosti zavedeny v Norsku, Kanadě a Švýcarsku, jež jsou pozorovatelskými státy sítě.

⁶² *Například* v Nizozemsku jednotka v rámci imigračních orgánů specializovaná na případy podle článku 1F automaticky předá spis, který zahrnuje případ podle článku 1F, státnímu zastupitelství. Po přezkoumání daného spisu přijme státní zastupitelství rozhodnutí o tom, zda má být daný případ postoupen k vyšetřování specializované jednotce zřízené v rámci nizozemské policie. V Kanadě existuje formální struktura, v jejímž rámci se složky zapojené do vnitrostátního programu zaměřeného na problematiku válečných zločinů (imigrační orgány, policie a ministerstvo spravedlnosti) pravidelně setkávají, aby posoudily všechna nová obvinění obdržaná kterýmkoliv útvarem a aby za využití stanovených kritérií rozhodly, která složka by měla mít daný spis na starosti. Spisy obsahující nejzávažnější obvinění jsou obvykle přiděleny k vyšetření policejním složkám, zatímco méně závažná obvinění jsou předána imigračním složkám. Praxe spolupráce mezi imigračními orgány a donucovacími orgány / orgány trestního stíhání v Nizozemsku a Kanadě, jakož i v Belgii a Norsku dokazuje, že strukturovaná spolupráce usnadňuje identifikaci a následné vyšetřování a stíhání údajných pachatelů hlavních mezinárodních zločinů, kteří se nacházejí na území EU.

⁶³ *Například* německý imigrační orgán žádá žadatele o azyl pocházející ze Sýrie, aby vyplnili formulář obsahující otázku, zda byli svědky jakýchkoli válečných zločinů, a aby v případě kladné odpovědi uvedli podrobnosti. Viz Human Rights Watch, „The Long Arm of Justice: Lessons from specialised war crimes units in France, Germany and the Netherlands“, září 2014, str. 10, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/IJ0914_ForUpload.pdf. [Dánsko v roce 2008 zavedlo právní předpisy, které orgánům trestního stíhání umožňují přístup k imigračním spisům týkajícím se skupin osob, které přicestovaly z oblastí konfliktů, s cílem identifikovat potenciální podezřelé osoby nebo využít tuto možnost v rámci probíhajících vyšetřování za účelem identifikace obětí a svědků hlavních mezinárodních zločinů.](#)

⁶⁴ Formy podílu korporací a podnikatelů na páčání hlavních mezinárodních zločinů jsou obvykle patrné při nezákonném využívání přírodních zdrojů v rozvojových zemích, v nichž se příjmy využívají k nákupu zbraní, což následně vede k rozsáhlému porušování lidských práv nebo k hlavním mezinárodním zločinům. Další způsob spočívá v prodeji či pronájmu specifického vybavení nebo výrobků (jako např. chemických prekursorů nebo sledovacích nástrojů) diktátorským režimům nebo vojenským skupinám, které tento materiál využívají k páčání hlavních mezinárodních zločinů. Viz „Criminal responsibility of corporations and business persons for serious international crimes“, podkladový dokument pro 15. zasedání sítě (29. a 30. října 2013), sekretariát sítě pro vyšetřování a stíhání genocidy.

V zájmu zajištění odpovědnosti právnických osob a vyplnění mezery umožňující beztrestnost v této oblasti by vnitrostátní orgány měly k identifikaci případů a případnému vyšetřování přistupovat z hlediska porušování lidských práv a nezákonného využívání přírodních zdrojů naplňujícího skutkovou podstatu zločinu plnění zahrnutého mezi válečné zločiny nebo zajistit kumulativní trestní stíhání za alternativní trestné činy, jako je např. praní peněz nebo porušení pravidel embarga. Tento přístup je vhodný zejména pro všech pět členských států, které ve svém vnitrostátním právu nestanoví trestní odpovědnost právnických osob.⁶⁵

(e) Členské státy by měly oznámení o mezinárodně hledaných osobách porovnávat s vnitrostátními rejstříky obyvatel

- ❖ Vnitrostátní orgány v okamžiku, kdy se cizí státní příslušníci pokoušejí vstoupit na území jejich státu, obvykle kontrolují oznámení o mezinárodně hledaných osobách, jako je např. varování červeného stupně vydávané Interpolem. Členské státy by měly kromě toho zajistit, aby vnitrostátní orgány pravidelně porovnávaly varování červeného stupně vydaná Interpolem s rejstříky obyvatel uvádějícími osoby, které se již na území členského státu nacházejí nebo na něm pobývají. Pravidelný přezkum stávajících oznámení nebo zatykačů vnitrostátními orgány by zajistil, aby se EU nestala útočištěm pro uprchlíky odpovědné za spáchání hlavních mezinárodních zločinů.

Opatření 3: Zavedení systému účinné spolupráce

Souvislosti: Nezbytným krokem k tomu, aby byla v rámci EU vyplněna mezera umožňující beztrestnost, je usnadněná spolupráce týkající se hlavních mezinárodních zločinů vyvíjená mezi imigračními orgány, donucovacími orgány, orgány pověřenými trestním stíháním a zajišťováním vzájemné právní pomoci, jakož i finančními a zpravodajskými orgány daného členského státu a rovněž s občanskou společností. Zásadní význam má multidisciplinární přístup a spolupráce mezi jednotkami odpovědnými za problematiku terorismu, organizované trestné činnosti, finanční trestné činnosti, porušování embarg, praní peněz, nezákonného obchodu s diamanty a dalšími přírodními zdroji, nezákonného obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy atd. a jednotkami odpovědnými za problematiku hlavních mezinárodních zločinů, neboť působení pachatelů trestné činnosti nemá specializovaný, nýbrž obecný charakter, a je proto zapotřebí zaměřit se zvláště na nezákonné činnosti, které přinášejí zisk. Pokrok v plnění tohoto cíle kromě toho zajišťují konzultace s nevládními organizacemi na vnitrostátní úrovni nebo v rámci sítě, a to prostřednictvím výměny informací, znalostí, dovedností a odborných poznatků.

Doporučované kroky: Členské státy, EU a kontaktní místa sítě by měly v zájmu zajištění účinné spolupráce na vnitrostátní úrovni učinit řadu konkrétních kroků:

- (a)** Multidisciplinární přístup, finanční šetření, vyhledávání majetku a řešení případů porušování mezinárodních sankcí za účelem podpory boje proti beztrestnosti

⁶⁵ Bulharsko, Lotyšsko, Německo, Řecko a Švédsko.

- ❖ Vyšetřování hlavních mezinárodních zločinů by měla být doplněna finančními šetřeními a vyhledáváním majetku. Význam finančních šetření a vymáhání majetku je třeba spatřovat v tom, že poskytují odškodnění obětem a další formy důkazů, narušují nezákonné formy podnikání a působí jako odrazující prostředek.
- ❖ Spolupráce mezi jednotkami zabývajícími se problematikou organizované trestné činnosti, nezákonného obchodu s přírodními zdroji, dohledu nad finančními omezujícími opatřeními, porušování mezinárodních sankcí a zákazy obchodování či cestování mohou vnitrostátním orgánům umožnit získávání informací, a jejím výsledkem může následně být zahájení soudního řízení ve věci méně závažného trestného činu, u něhož by důkazy dostupné orgánům trestního stíhání sice nebyly dostatečným základem pro odsouzení za podíl na hlavních mezinárodních zločinech, ale jasně dokládají spáchání jiných trestných činů v souvislosti s hlavními mezinárodními zločiny (např. nakládání s výnosy z trestné činnosti nebo praní peněz).
- ❖ Všechny zainteresované strany by měly absolvovat odpovídající odbornou přípravu zaměřenou na to, aby si byly vědomy významu finančního šetření jakožto součásti trestního vyšetřování. Je možno využívat stávající nástroje, jako je např. Camdenská síť úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti (CARIN).

(b) Výměna informací mezi imigračními orgány několika členských států

- ❖ Členské státy by měly usnadňovat výměnu znalostí, osvědčených postupů a informací mezi imigračními orgány v celé Evropě za účelem vyšetřování osob podezřelých ze spáchání hlavních mezinárodních zločinů.
- ❖ Měla by být zřízena síťová struktura imigračních orgánů odpovědných za případy podle článku 1F obdobná síti pro vyšetřování a stíhání genocidy, která by přispívala k zajišťování součinnosti a spolupráce a zabezpečovala by harmonizovaný přístup při nakládání s osobami podezřelými ze spáchání hlavních mezinárodních zločinů a s oběťmi a svědky těchto zločinů.⁶⁶

(c) Jmenování většího počtu kontaktních míst sítě disponujících zkušenostmi a odbornými znalostmi

- ❖ Členské státy by měly zajistit, aby kontaktní místa jmenovaná za členy sítě pro vyšetřování a stíhání genocidy měla odpovídající zkušenosti, byla jmenována na značně dlouhé časové období a soustavně se účastnila zasedání sítě.
- ❖ Jmenování většího počtu kontaktních míst, včetně zástupců orgánů trestního stíhání a donucovacích orgánů, jakož i orgánů zajišťujících vzájemnou právní pomoc, navíc slouží k zintenzivnění výměny odborných znalostí, zkušeností, informací o nevyřešených otázkách a dalších relevantních informací.

(d) Budování kontaktů mezi kontaktními místy a jejich partnery na vnitrostátní úrovni

- ❖ Kontaktní místa sítě by mohla zvyšovat povědomí o síti pro vyšetřování a stíhání genocidy a její činnosti a vnímavost vůči nim tím, že budou informace o tématech, která jsou v rámci

⁶⁶ Takováto síť již existuje mezi Spojeným královstvím, USA, Kanadou, Austrálií a Novým Zélandem.

sítě projednávána, šířit mezi dalšími členy donucovacích a imigračních orgánů a orgánů trestního stíhání působících na vnitrostátní úrovni.

- ❖ Kontaktní místa sítě mají navíc vhodné předpoklady k tomu, aby od těchto orgánů shromažďovaly informace a předávaly je zpět síti, a to např. informace o aktuálním právním vývoji, problematických oblastech a operačních výzvách.
- ❖ Kontaktní místa sítě by měla svou činnost koordinovat s ministerskými úředníky zastupujícími své členské státy v dalších orgánech EU, a to zejména v Pracovní skupině pro obecné záležitosti včetně hodnocení (GENVAL), Koordinačním výboru v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech (CATS) a podskupině pro Mezinárodní trestní soud Pracovní skupiny pro mezinárodní právo veřejné (COJUR-ICC), a usnadňovat tak uplatňování jednotného a soudržného přístupu k boji proti beztrestnosti na vnitrostátní a regionální úrovni, a to jak v oblasti vnitřní, tak i vnější politiky.
- ❖ Kontaktní místa sítě by měla zajišťovat také výměnu informací a spolupráci s vnitrostátními kontaktními místy MTS, která působí častěji při ministerstvech zahraničních věcí spíše než při policii nebo orgánech trestního stíhání a ministerstvech spravedlnosti.

(e) Členské státy by mohly zřídit a podporovat vnitrostátní pracovní skupinu pro problematiku beztrestnosti

- ❖ Členské státy by mohly mezinárodní spolupráci posílit vytvořením vnitrostátních pracovních skupin pro boj proti beztrestnosti. Pravidelná zasedání vnitrostátních pracovních skupin by usnadnila dvousměrnou komunikaci mezi vnitrostátními kontaktními místy a jejich protějšky v orgánech jiných členských států.

(f) Zřízení „panelů pro zapojení komunity“ v členských státech

- ❖ Vnitrostátní orgány mohou v zájmu zajištění koordinace činností mezi příslušnými vnitrostátními orgány a zástupci občanské společnosti zvážit možnost zřízení „panelů pro zapojení komunity“ na vnitrostátní úrovni. Tyto panely usnadňují otevřenou výměnu informací a projednávání otázek spolupráce, umožňují vnitrostátním orgánům užší kontakt s nevládními organizacemi pracujícími s oběťmi a svědky a umožňují zkoumat možnosti využití nápravných prostředků, jakož i zajistit komunikaci s komunitami ohledně činností a výsledků.

(g) Členské státy by měly zvážit využívání společných vyšetřovacích týmů

- ❖ Členské státy by měly zvážit možnost využívat k vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů společné vyšetřovací týmy. Společné vyšetřovací týmy vzhledem k podpoře ze strany Eurojustu a Europolu a financování ze strany EU nabízejí donucovacím orgánům v členských státech značnou přidanou hodnotu. Uvedené týmy mohou pomoci zabránit zdvojení práce a nákladů, šetřit personální a finanční zdroje, poskytovat právní základ pro rychlou a pružnou výměnu informací a omezit počet případů, kdy musejí být svědci a oběti předvoláni k podání svědectví.

(h) Nezbytnost celosvětového rámce spolupráce mezi státy

- ❖ K tomu, aby bylo možné vyřešit výzvy vyplývající z neexistence mechanismu pro justiční spolupráci mezi státy, je zapotřebí celosvětový rámec spolupráce mezi státy.
- ❖ Orgány EU a členské státy by měla dále podporovat iniciativu navrženou Nizozemskem, Belgií, Slovinskem, Argentinou a Senegalem, která usiluje o vyřešení problému nedostatečné spolupráce v trestních věcech. Otázka podpory tohoto návrhu by měla být nastolována

v rámci všech regionálních a celosvětových fór zaměřených na usnadnění spolupráce vnitrostátních orgánů se třetími státy v oblasti vzájemné právní pomoci a vydávání osob.

(i) Sdílení informací o boji proti beztrestnosti na vnitrostátní a unijní úrovni

- ❖ Informace o výsledcích vyšetřování a stíhání osob odpovědných za spáchání hlavních mezinárodních zločinů by měly být předkládány činitelům s rozhodovací pravomocí, jakož i široké veřejnosti. Úsilí vyvíjené na vnitrostátní úrovni by bylo možné doplnit aktuálními informacemi poskytovanými na evropské úrovni prostřednictvím sekretariátu sítě.⁶⁷
- ❖ Tyto pravidelné zprávy o aktuálním vývoji podávané orgánům podílejícím se na rozhodování a legislativním procesu zajišťují, aby byly problémy, s nimiž se příslušné orgány odpovědné za identifikaci, vyšetřování a stíhání údajných pachatelů potýkají, brány v potaz s cílem provést dle potřeby další legislativní a administrativní změny.

Opatření 4: Zdokonalení právních předpisů týkajících se vyšetřování, stíhání a vzájemné právní pomoci

Souvislosti: Schopnost členských států vyšetřovat a stíhat hlavní mezinárodní zločiny závisí na tom, aby byly povinnosti vyplývající z mezinárodních smluv a obyčejového práva zakazujících uvedené zločiny komplexně provedeny do vnitrostátních právních předpisů. Existence těchto právních předpisů má obdobným způsobem zásadní význam i pro usnadňování vzájemné právní spolupráce.

Doporučované kroky: Členské státy mají k zajištění toho, aby byly jejich vnitrostátní právní předpisy v souladu s jejich povinnostmi vyplývajícími z mezinárodních smluv a obyčejového mezinárodního práva, k dispozici širokou škálu opatření:

(a) Zajištění existence komplexních a aktuálních vnitrostátních právních předpisů týkajících se „hlavních mezinárodních zločinů“

- ❖ V případě potřeby by členské státy měly stávající právní předpisy změnit s cílem zajistit, aby jejich vnitrostátní právní předpisy zohledňovaly jejich povinnosti vyplývající z obyčejového mezinárodního práva a smluvního práva týkajících se hlavních mezinárodních zločinů.⁶⁸
- ❖ Členské státy by měly zajistit, aby jejich příslušné právní předpisy stanovily definici hlavních mezinárodních zločinů v souladu s mezinárodními standardy a umožňovaly ve vztahu k těmto zločinům výkon extraterritoriální, včetně univerzální, soudní pravomoci.
- ❖ Členské státy by měly dále zajistit, aby vnitrostátní právní předpisy obsahovaly pojmy jako např. odpovědnost velení nebo nadřízených a zahrnovaly příslušná pravidla ohledně irelevantnosti obhajoby odvolávající se na nutnost uposlechnout rozkaz nadřízeného a ohledně promlčecích lhůt.

⁶⁷ V souvislosti s pravidelným podáváním zpráv Evropskému parlamentu, viz článek 3, rozhodnutí Rady 2002/494/SVV.

⁶⁸ Viz výše: Kapitola první, oddíl 1.2, „Povinnost států vyšetřovat a stíhat“.

(b) Zajištění toho, aby vnitrostátní právní předpisy a praxe ohledně mezinárodních imunit fyzické osoby nepřiměřeně nechránily

- ❖ Členské státy a vnitrostátní orgány musí plnit svou úlohu při zajišťování toho, aby imunity nepřiměřeně nechránily fyzické osoby před tím, aby nesly trestní odpovědnost za spáchání hlavních mezinárodních zločinů.⁶⁹
- ❖ Členské státy by měly vypracovat vnitrostátní pokyny v souladu s mezinárodními standardy a vyjasnit tuto oblast práva použitelného na příslušná ministerstva a orgány trestního soudnictví.⁷⁰
- ❖ Síť by mohla být nápomocna při vypracovávání souhrnu stávajících osvědčených postupů a při vymezování oblasti působnosti pravidel ohledně mezinárodní imunity. Tyto pokyny by vnitrostátní orgány mohly používat jako referenční dokument v případě nejistoty ohledně statusu zahraničních úředníků podezřelých ze spáchání hlavních mezinárodních zločinů.

Opatření 5: Budování sítě jakožto odborného střediska a její propagace na fórech EU a na celosvětové úrovni

Souvislosti: Síť hraje klíčovou úlohu při zajišťování aktivního přístupu EU k boji proti beztrestnosti v rámci jejího vnitřního prostoru. Budoucí rozšíření a rozvoj sítě závisí na zdrojích, jež budou sekretariátu sítě přiděleny. Další podpora by sekretariátu sítě umožnila, aby v boji proti beztrestnosti dosáhl v řadě ohledů pokroku.

Doporučované kroky: Síť samotná by za předpokladu, že budou zdroje navýšeny, mohla za účelem rozvoje sítě jakožto odborného střediska a její propagace v rámci fór EU i na celosvětové úrovni přijmout několik opatření:

(a) Je třeba posílit mezistátní sdílení informací

- ❖ Je třeba rozšířit funkci sítě spočívající v mezistátním sdílení informací, což by umožnilo zvýšenou výměnu informací mj. o použitelném vnitrostátním a mezinárodním právu, příslušných postupech, znalostech o probíhajících stíháních nebo vyšetřováních a o dostupných důkazech či relevantních svědcích, usnadnilo úsilí vnitrostátních orgánů o předávání údajných pachatelů spravedlnosti a umožnilo síti rozvíjet se jakožto kontaktní místo pro boj proti beztrestnosti v rámci EU.

⁶⁹ Síť otázku mezinárodních pravidel týkajících se mezinárodní imunity a související vnitrostátní praxe projednala na čtrnáctém zasedání, které se konalo ve dnech 17. a 18. dubna 2013.

⁷⁰ V Nizozemsku byl Poradní výbor pro otázku mezinárodního práva veřejného pověřen vypracováním doporučení ohledně imunity zahraničních úředníků v souvislosti s hlavními mezinárodními zločiny. Uvedené pokyny byly přijaty nizozemskou vládou, a umožňují tak, aby je všechny příslušné vnitrostátní orgány uplatňovaly v případě nejistoty ohledně statusu zahraničních veřejných činitelů nebo zástupců. Viz <http://www.cavv-advies.nl/Publications>.

(b) Je třeba posílit podávání zpráv ohledně sítě a její spolupráci s dalšími orgány EU a relevantními aktéry

- ❖ Sekretariát sítě by měl vypracovávat výroční zprávy o činnosti, v nichž by bylo nastíněno úsilí členských států v oblasti boje proti beztrestnosti a jež by mohly být předkládány příslušným orgánům EU s cílem umožnit jim držet krok s relevantním vývojem v rámci EU.⁷¹ Tyto zprávy by zvyšovaly povědomí o problémech, s nimiž se příslušné vnitrostátní orgány potýkají, a sloužily by jako impuls k vyplňování existujících mezer a překonávání legislativních nedostatků.
- ❖ Sekretariát sítě by měl vypracovávat odborné dokumenty o různých otázkách týkajících se vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů, které by poukazovaly na zlepšení v oblasti spolupráce a vzájemné právní pomoci a podávaly informace o právním a praktickém vývoji souvisejícím s unijním či mezinárodním právem.⁷²
- ❖ Je třeba rozšířit spolupráci sekretariátu sítě s dalšími vnitrostátními, regionálními a mezinárodními aktéry. Komplexnější přístup k odstraňování nedostatků umožňujících beztrestnost je výsledkem aktivní komunikace a spolupráce s řadou nevládních organizací, jež podporují boj proti beztrestnosti, jakož i diskusí s regionálními organizacemi, jako jsou mj. např. Africká unie, zástupci MTS a tribunálů *ad hoc*, zástupci Mezinárodního výboru Červeného kříže a Interpolu.

Opatření 6: Obnovený závazek EU

Souvislosti: Ačkoliv EU již boj proti beztrestnosti výrazně podpořila, nadále existuje prostor pro to, aby svůj závazek obnovila a poskytla další pomoc. Její politický závazek k tomuto boji není v programu navazujícím na Stockholmský program uveden. Opětovné zařazení tématu beztrestnosti pachatelů hlavních mezinárodních zločinů do agendy by bylo velice přínosné z hlediska zvyšování povědomí, posilování schopnosti koordinace a podpory vyšetřování a stíhání vedených vnitrostátními orgány.

Doporučované kroky: Za účelem zvýšení podpory v oblasti boje proti beztrestnosti by orgány EU mohly přijmout několik opatření:

- ❖ Evropská komise by měla boji proti beztrestnosti napomáhat tím, že bude formálně vyhodnocovat provádění rozhodnutí Rady 2002/494/SVV a rozhodnutí Rady 2003/335/SVV v členských státech, jak je stanoveno ve Stockholmském programu. Toto hodnocení může upozornit na oblasti vyžadující zlepšení a mohlo by být pro síť a její sekretariát cenným vodítkem.

⁷¹ Článek 3 rozhodnutí Rady 2002/494/SVV.

⁷² Další úvahy a doporučení ohledně rozvoje sítě jsou uvedeny ve zprávě organizace Human Rights Watch, „The Long Arm of Justice: Lessons from specialised war crimes units in France, Germany and the Netherlands“, září 2014, str. 86–90, na adrese http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/IJ0914_ForUpload.pdf.

- ❖ Mandáty Eurojustu a Europolu by měly být rozšířeny tak, aby se vztahovaly i na hlavní mezinárodní zločiny, což by těmto organizacím umožnilo spolupracovat se sítí s cílem co nejvíce zvýšit podporu poskytovanou vnitrostátním orgánům.⁷³
- ❖ Evropská unie by měla zvážit možnost vypracování nebo poskytnutí zdrojů pro vypracování akčního plánu v oblasti boje proti beztrestnosti v rámci EU, který by byl důležitým nástrojem při podpoře spolupráce a rozvíjení osvědčených postupů na vnitrostátní a regionální úrovni s cílem posílit vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů.
- ❖ Výbor Evropského parlamentu pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci (LIBE) by ve spolupráci s Výborem pro lidská práva měl v Evropském parlamentu pořádat každoroční slyšení ohledně „boje proti beztrestnosti v Evropské unii“.
- ❖ Evropská komise by měla posoudit další možnosti financování za účelem podpory vnitrostátních orgánů při zřizování specializovaných jednotek.
- ❖ EU by měla zajistit možnosti financování pro odbornou přípravu a budování kapacit, včetně možností pro projekty a školicí programy pro pracovníky donucovacích orgánů, státní zástupce, úředníky pro oblast vzájemné právní pomoci a soudce realizované v rámci Evropské sítě pro justiční vzdělávání (ETJN) nebo Evropské policejní akademie (CEPOL), které by byly zaměřeny na mezinárodní humanitární právo a mezinárodní trestní právo.

Opatření 7: Budování kapacit a zvyšování povědomí příslušných vnitrostátních orgánů

Souvislosti: Řada členských států se dosud potýká s obtížemi způsobenými nedostatkem odborníků se specializovanými odbornými znalostmi v oblasti hlavních mezinárodních zločinů. Zásadní význam má specializovaná odborná příprava určená pro osoby pracující s pachateli nebo oběťmi hlavních mezinárodních zločinů. Příklady platform, jež by bylo možné využít k usnadnění sdílení znalostí a odborné přípravy pro odborníky z praxe v oblasti boje proti beztrestnosti na úrovni členských států, jsou EJTJN, EASO a CEPOL.⁷⁴

⁷³ V nových návrzích nařízení o Eurojustu a Europolu se navrhuje rozšířit počet trestných činů, které by v budoucnu mohly spadat do pravomoci Eurojustu a Europolu. Jejich výčet zahrnuje rovněž zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. V závislosti na jednáních by se po přijetí uvedených nových nařízení o Eurojustu a Europolu věcná působnost jejich pravomocí rozšířila i na hlavní mezinárodní zločiny. Sít', Eurojust a Eurojust by tudíž měly své mandáty a úkoly spojit s cílem co nejvíce zvýšit podporu poskytovanou odborníkům z praxe při vyšetřování a stíhání hlavních mezinárodních zločinů. Tyto tři subjekty by měly být schopny pracovat v rámci svých příslušných mandátů souběžně tak, aby se postavení EU v oblasti boje proti beztrestnosti co nejvíce zlepšilo. Uvedené návrhy jsou k dispozici na adrese <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0173:FIN:CS:PDF> a <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0535:FIN:CS:PDF>.

⁷⁴ *Například* Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu vypracoval dvě podrobné „zprávy o zemi původu“ týkající se Afghánistánu: „Insurgent strategies — intimidation and targeted violence against Afghans“, prosinec 2012, http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/192143_2012_5967_EASO_Afghanistan_II.pdf, a „Taliban Strategies – Recruitment“, červenec 2012, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/european-asylum-support-office/bz3012564enc_complet_en.pdf.

Doporučované kroky: Je možno přijmout několik opatření k zintenzivnění specializované odborné přípravy v rámci členských států, což následně přispěje k vyplnění mezery způsobené stávajícími problémy s nedostatkem odborné přípravy a specializovaných pracovníků v rámci členských států.

(a) Zajistit odbornou přípravu v oblasti azylu a justiční a policejní spolupráce

- ❖ Pracovníci zabývající se identifikací, vyšetřováním a stíháním osob podezřelých ze spáchání hlavních mezinárodních zločinů potřebují specializovanou odbornou přípravu k tomu, aby získali znalosti o faktické a právní složitosti daného zločinu, kontextu, v němž byl spáchán, a o jednotlivých pramenech použitelného práva.
- ❖ K vyplnění mezery způsobené stávajícími problémy s nedostatkem odborné přípravy a specializovaných pracovníků v rámci členských států by přispělo rovněž vytvoření specializovaných vzdělávacích institucí či programů zaměřených na stíhání hlavních mezinárodních zločinů. Je rovněž nutno vypracovat specificky uzpůsobené školicí programy pro obhájce, právní zástupce obětí a soudce zapojené do případů týkajících se hlavních mezinárodních zločinů.

(b) Podpora ze strany subjektů disponujících specializovanými odbornými znalostmi

- ❖ Vnitrostátní orgány by měly zvážit možnost požádat o podporu organizace, jejichž pracovníci jsou speciálně vyškoleni v oblasti vyšetřování zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a závažného porušování lidských práv; takovou organizací je např. mechanismus rychlé reakce v oblasti spravedlnosti (JRR).⁷⁵

(c) Evropský den boje proti beztrestnosti hlavních mezinárodních zločinů

- ❖ Na úrovni EU by bylo možno vytvořit iniciativu s cílem věnovat zvláštní akci připomenutí obětí hlavních mezinárodních zločinů a zvyšovat povědomí o boji proti beztrestnosti a podporovat jej, která by byla obdobou Evropského dne památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů, Evropského dne boje proti obchodování s lidmi a Světového dne mezinárodní spravedlnosti. Takováto akce by zvyšovala povědomí o problémech spojených s předáváním osob odpovědných za spáchání hlavních mezinárodních zločinů spravedlnosti.

Opatření 8: Práva, podpora a ochrana obětí a svědků hlavních mezinárodních zločinů

Souvislosti: V souvislosti s oběťmi a svědky hlavních mezinárodních zločinů vyvstávají pro orgány pověřené vyšetřováním a trestním stíháním specifické otázky. Vzhledem k obavám o bezpečnost, riziku traumatizace a nutnosti právního zastoupení během řízení musí vnitrostátní orgány věnovat zapojení obětí a svědků do vyšetřování a stíhání zvláštní pozornost.

⁷⁵ JRR je mezivládní nástroj, který zajišťuje urychlené vyslání odborníků v oblasti trestního soudnictví uvedených na pohotovostním seznamu. Tito odborníci jsou speciálně vyškoleni v oblasti vyšetřování zločinu genocidy, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a závažného porušování lidských práv. Více informací naleznete na adrese <http://www.justicerapidresponse.org/>.

Doporučované kroky: Nehledě na problémy s tím spojené by vnitrostátní orgány měly přijmout řadu opatření za účelem zohlednění práv a potřeb obětí a svědků.

- (a)** Součástí strategií v oblasti stíhání by měla být strategie pro zajištění odpovídající komunikace s oběťmi
- ❖ Členské státy by měly mít jasná pravidla ohledně úsilí zaměřeného na informování obětí a komunikaci s nimi v souvislosti s probíhajícími soudními řízeními nebo vyšetřováními. V rámci tohoto úsilí by měla být do strategií v oblasti vyšetřování a stíhání začleňována rovněž perspektiva obětí.
- (b)** Vnitrostátní orgány by měly poskytovat informace o právech obětí a ujednáních o jejich ochraně
- ❖ Oběti hlavních mezinárodních zločinů by měly být dostatečně informovány o tom, zda jurisdikce vyšetřujícího státu umožňuje účast obětí v těchto řízeních. Obdobně by měly být v takovýchto případech poskytovány informace o dostupných ujednáních o ochraně obětí.
 - ❖ Členské státy musí rovněž zajistit, aby byla poskytována náležitá úroveň ochrany proti hrozbám, traumatizaci a opakované viktimizaci v případě, že jsou oběti při těchto řízeních předvolány jako strana nebo aby svědčily proti osobám, které se vůči nim dopustily daného zločinu. Tyto postupy by měly obětem zajistit základní úroveň ochrany, již přiznává směrnice, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.⁷⁶

⁷⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (Úř. věst. L 315).